

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ДМИТРА МОТОРНОГО

Факультет економіки та бізнесу
Кафедра «Економіки і бізнесу»
(назва кафедри)

Освітньо-професійна програма «Туризм»
Галузь знань 24 Сфера обслуговування
Спеціальність 242 Туризм і рекреація
Спеціалізація (за наявності) _____

 ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Лариса БОЛТЯНСЬКА
(підпис) (ім'я та прізвище)

« 17 » лютого 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему «Рекреаційний туризм: перспективи розвитку
у сучасних умовах»

Здобувач вищої освіти:

(підпис)

Орина КАТЮХА
(ім'я та прізвище здобувача)

Керівник:

(підпис)

к.е.н., доцент Лариса БОЛТЯНСЬКА
(учене звання, науковий ступінь, ім'я та прізвище)

Запоріжжя, 2025 р.

ЗАПОРІЖЖЯ, 2025 Р.
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ДМИТРА МОТОРНОГО

Факультет економіки та бізнесу
Кафедра «Економіки і бізнесу»
(назва кафедри)

Освітньо-професійна програма «Туризм»
 Галузь знань 24 Сфера обслуговування
 Спеціальність 242 Туризм і рекреація
 Спеціалізація (за наявності) _____

ПОГОДЖЕНО

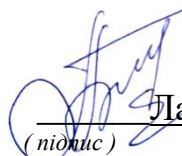
Гарант освітньо-професійної
 програми

_____ Ірина КОЛОКОЛЬЧИКОВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

«24» жовтня 2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

 _____ Лариса БОЛТЯНСЬКА
(підпис) (ім'я та прізвище)

«25» жовтня 2024 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ
на підготовку кваліфікаційної роботи для здобувачів
ступеня вищої освіти «Магістр»

здобувача вищої освіти **Катюхи Орини**
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи «Рекреаційний туризм: перспективи розвитку у сучасних умовах»

керівник роботи к.е.н., доцент Лариса БОЛТЯНСЬКА
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ректора університету від «21» жовтня 2024 року №491-С

2. Строк подання кваліфікаційної роботи 18 лютого 2025 року

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи: науково-теоретична література; статистичні дані України; статистичні дані області; статистична звітність суб'єкта господарювання

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити):
Вступ.

Розділ 1. Теоретичні аспекти перспектив розвитку рекреаційного туризму, його види та класифікація

1.1 Сутність рекреаційного туризму, його відмінність та роль в сучасних умовах

1.2 Основні види, типи, особливості та завдання рекреаційного туризму

1.3 Класифікація туристсько-рекреаційних ресурсів

Розділ 2. Рекреаційно-туристичні ресурси України

2.1 Характеристика ресурсного потенціалу України для розвитку рекреаційного туризму

2.2 Вплив російсько-української війни на рекреаційно-туристичний комплекс

2.3 Розвиток рекреаційно-туристичного комплексу та його проблеми в сучасних умовах

Розділ 3. Бізнес-план створення рекреаційно-туристичного комплексу

3.1 Резюме

3.2 Опис продукту –послуги

3.3 Аналіз ринку і конкурентів

3.4 Маркетинговий план

3.5 Організаційний план

3.6 Виробничий план

3.7 Фінансовий план

3.8 Ризики

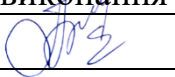
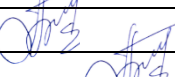
Висновки.

Список використаних джерел.

5. Перелік графічного матеріалу:

6. Дата видачі завдання «25» жовтня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

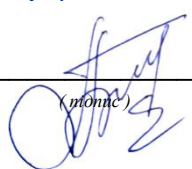
№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів	Відмітка про виконання
1	Затвердження плану роботи	28.10.2024 р.	
2	Розділ 1 Теоретичні аспекти перспектив розвитку рекреаційного туризму, його види та класифікація	06.12.2024 р.	
3	Розділ 2 Рекреаційно-туристичні ресурси України	29.12.2024 р.	
4	Розділ 3 Бізнес-план створення рекреаційно-туристичного комплексу	31.01.2025 р.	
5	Висновки, список використаних джерел	13.02.2024 р.	
6	Перевірка на плагіат	14.02.2025 р.	

Здобувач вищої освіти

Орина КАТЮХА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Керівник кваліфікаційної роботи

Лариса БОЛТЯНСЬКА
(ім'я та прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНОГО ТУРИЗМУ, ЙОГО ВИДИ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ	5
1.1. Сутність рекреаційного туризму, його відмінність та роль в сучасних умовах	5
1.2. Основні види, типи, особливості та завдання рекреаційного туризму	12
1.3. Класифікація туристсько-рекреаційних ресурсів	16
РОЗДІЛ 2. РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ	21
2.1. Характеристика ресурсного потенціалу України для розвитку рекреаційного туризму	21
2.2. Вплив російсько-української війни на рекреаційно- туристичний комплекс	28
2.3. Розвиток рекреаційно-туристичного комплексу та його проблеми в сучасних умовах	36
РОЗДІЛ 3. БІЗНЕС-ПЛАН СТВОРЕННЯ РЕКРЕАЦІЙНО- ТУРИСТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ	42
3.1. Резюме	42
3.2. Опис продукту -послуги	44
3.3. Аналіз ринку і конкурентів	46
3.4. Маркетинговий план	47
3.5. Організаційний план	51
3.6. Виробничий план	53
3.7. Фінансовий план	56
3.8. Ризики	59
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64

ВСТУП

Україна враховуючи всі чинники, серед багатьох європейських держав має досить вигідне географічне положення. Що є дуже важливим для розвитку внутрішнього та зовнішнього туризму. Але пандемія, а згодом і повномасштабна війна в Україні після 24 лютого 2022 року спричинила скасування подорожей, закриття кордонів та обмеження руху, що викликало серйозні виклики для туристичної індустрії. Туристичний сектор України зазнав великих збитків через відміну бронювань, зменшення туристичного потоку та закриття туристичних об'єктів.

Тому важливо розглянути стратегії адаптації та відновлення галузі, щоб забезпечити її стабільність та розвиток у нових умовах.

На сучасному етапі актуальність дослідження рекреаційно-туристичного потенціалу України полягає у дослідженні теоретичних основ, а також у аналізі рівня забезпеченості рекреаційно-туристичним потенціалом України.

На сьогоднішній день існує чимало наукових праць, присвячених проблемам розвитку рекреаційного туризму. Зокрема, питання розвитку рекреаційно-туристичної сфери детально розглядаються у дослідженнях таких відомих учених, як В. Євдокименко, Ю. Зінько, В. Кравців, Х. Роглев, М. Рутинський та інших. Вони досліджують різні аспекти розвитку цієї галузі, включаючи територіальне планування, природоохоронні заходи, а також соціально-економічний вплив туризму на регіони.

Проблеми розвитку туристично-рекреаційного бізнесу також стали предметом дослідження багатьох українських та зарубіжних науковців, таких як А. Ю. Александрова, М. П. Мальська, М. З. Гамкало, О. Ю. Бордун, О. О. Бейдик, В. Г. Завада, В. Ф. Данильчук та багато інших. Їхні праці охоплюють теми стратегічного управління туристичними підприємствами, розвитку туристичної інфраструктури, маркетингу в туризмі та інші важливі питання.

Аналіз сучасних наукових даних показує, що тема розвитку рекреаційного туризму залишається актуальною та недостатньо вивченою. Визначення рівня рекреаційного потенціалу України та забезпеченість рекреаційними ресурсами є питанням, що постає найбільш часто у наукових дослідженнях та публікаціях, що вказує на актуальність даного питання та його недостатнє вивчення. Це обумовлює вибір теми та постановку мети магістерської роботи.

Мета магістерської роботи – виявлення сучасних проблем розвитку рекреаційного туризму в Україні та визначення перспектив його активізації в умовах глобальних змін. Для досягнення цієї мети були визначені кілька завдань, які забезпечують логічну структуру наукової роботи: охарактеризувати основні підходи до визначення змісту та сутності рекреаційного туризму; розкрити значимість рекреаційного туризму; проаналізувати сучасний стан розвитку рекреаційного туризму в Україні; виявити регіональні відмінності у розвитку рекреаційного туризму; визначити напрями підвищення ефективності розвитку рекреаційного туризму в Україні.

Цей підхід дозволяє систематично оцінити стан і перспективи рекреаційного туризму, а також розробити рекомендації для його подальшого розвитку.

Об'єктом дослідження є туристично-рекреаційний потенціал України як сукупність природних, культурно-історичних та соціально-економічних передумов для організації туристичної діяльності.

Предметом дослідження є аналіз рекреаційно-туристичного потенціалу України у геопросторовому контексті.

Теоретико-методичною основою дослідження стали наукова і навчальна література, матеріали періодичних видань, законодавчо-нормативна база, дані Державної служби статистики України та міжнародних рейтингових агентств, джерела Internet тощо. У науковій роботі були використані такі загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: монографічний, наукової

абстракції, системно-структурний, статистичний, графічний методи, логічного узагальнення та метод прогнозування.

Актуальність рекреаційного туризму в Україні в умовах війни є складним і багатогранним питанням, яке залежить від багатьох чинників, зокрема безпекової ситуації, економічних умов, соціально-психологічного стану населення та доступності туристичних ресурсів.

Рекреаційний туризм в Україні після війни може стати важливим інструментом відновлення країни. Очікується, що після перемоги Україна привабить багато іноземних туристів, зацікавлених у відвідуванні історичних місць, природних парків і свідчень героїчного спротиву.

Таким чином, навіть в умовах війни рекреаційний туризм може залишатися актуальним як засіб підтримки морального духу населення, відновлення економіки та інтеграції суспільства. Водночас, для його успішного функціонування необхідно враховувати безпекові ризики та адаптувати туристичні продукти до нових реалій.

Структура роботи. Наукова робота складається з трьох розділів та чотирнадцяти підрозділів, виконана на 67 сторінках комп'ютерного тексту, містить 11 таблиць, 3 рисунка. Список використаних джерел включає 42 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНОГО ТУРИЗМУ, ЙОГО ВИДИ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

1.1. Сутність рекреаційного туризму, його відмінність та роль в сучасних умовах

У сучасному світі відпочинок, рекреація, туризм та оздоровлення стали одним із найважливіших соціальних процесів. За останні декілька десятиліть значення туризму та рекреації поступово зростає. Це пояснюється ростом доходів населення економічно розвинутих країн, підвищенням загальноосвітнього рівня людей та розвитком транспортної інфраструктури. [16]

Сучасний індустріальний розвиток, забруднення навколишнього середовища у промислових регіонах та зростання психологічного навантаження через швидкий темп життя змушують велику кількість людей шукати відпочинок та оздоровлення у регіонах з сприятливим екологічним станом. В Україні туристи можуть не лише відновити свій здоров'я та сили, а й ознайомитися з її історією та культурою. [6]

Дослідники часто обговорюють рекреаційні аспекти туризму, що викликає питання про взаємозв'язок понять «туризм» і «рекреація». Туризм означає тимчасові поїздки людей до інших місць, які вони здійснюють для відпочинку, задоволення, отримання нових знань або оздоровлення. Натомість рекреація зазвичай розглядається як відновлення енергії та ресурсів, витрачених під час роботи. Також рекреацією називають активності, якими люди займаються у свій вільний час. [22]

Таким чином, рекреація — це ширше поняття, яке включає туризм як один із способів відпочинку й відновлення. Туризм і рекреація мають спільні риси: обидва спрямовані на розслаблення, відновлення сил і ресурсів. Проте є й відмінності. Наприклад, рекреація може відбуватися без зміни місця

перебування — навіть відпочинок на дивані після роботи є способом відновлення. Водночас туризм не завжди пов'язаний із рекреаційними цілями, хоча значна їх частина все ж є саме такими. [5]

Рекреація охоплює практично всі види діяльності у вільний час, незалежно від місця її проведення, тоді як туризм передбачає виїзд з постійного місця проживання та споживання певних послуг або товарів, пов'язаних із подорожами.

Термін "рекреація" є сукупністю етимологічних значень: *ges creatio* (лат.) — відновлення; *rekreacja* (з польської) — відпочинок; *recreation* (франц.) — розвага, відпочинок, зміна дій, яка виключає трудову діяльність і характеризує простір, пов'язаний з цими діями. Отже, поняття "рекреація" характеризує не тільки процес і заходи щодо відновлення сил людини, але і той простір, в якому це відбувається. Таким чином, рекреація - це процес відновлення фізичних, духовних і нервово-психічних сил людини, який забезпечується системою заходів і здійснюється у вільний від роботи час на спеціалізованих територіях. Таке визначення підкреслює відновлювальну функцію рекреації. [5]

У науковій літературі термін «рекреація» з'явився в США наприкінці XIX століття, що було пов'язано з впровадженням нормованого робочого дня, другого вихідного дня та літніх відпусток. Ці зміни були наслідком соціальних і економічних реформ, які надавали працівникам більше часу для відпочинку та відновлення сил. [17]

До середини XIX століття надлишок дешевої робочої сили та простота виробничих процесів робили питання рекреації несуттєвими для роботодавців. Тодішні умови праці не сприяли турботі про здоров'я працівників, адже основна увага приділялася збереженню та обслуговуванню машин, які все більше замінювали людську працю. У таких умовах економічна "цінність" життя робітника була значно нижчою порівняно з цінністю технічного обладнання. [17]

Цей історичний контекст допомагає зрозуміти, чому рекреація почала відігравати важливу роль лише згодом, коли соціальні стандарти і потреби працівників значно зросли.

Дослідженню рекреації і туризму приділяється все більша увага. Існує чимало тлумачень щодо найбільш уживаних понять. До них, зокрема належить поняття «рекреація», яке в нашому дослідженні є одним з ключових. Розглянемо його зміст, узагальнений найвідомішими фахівцями рекреаційно-туристичної сфери. Залежно від мети, яку переслідує дослідник, а також від його суб'єктивного сприйняття рекреації, спектр варіювання значення поняття "рекреація" є досить широким – від вживання його в розумінні галузі народного господарства (Гусейнов Р.), до використання для означення одного з видів природокористування (Павлов В.І., Черчик Л.М.), процесу відпочинку (Нудельман М.С.). Понятійний апарат терміну «рекреація» не забезпечений чітко визначеною системою дефініцій. Це пояснюється рядом причин: не існує єдиного міжнародного термінологічного стандарту з цієї тематики; у різних країнах спостерігається різне тлумачення понять і термінів, щодо рекреації і дозвілля. В Україні теж не існує єдиної законодавчої бази, в якій було б точно визначено коло основних понять, пов'язаних з рекреацією та індустрією дозвілля.

Зокрема, відомо багато визначень поняття «рекреація», що є досить різнобічним: «процес відпочинку», «вид господарської діяльності», «галузь народного господарства», «функція туризму», «один із видів природокористування» тощо. Поняття рекреація (від лат. *recreatio*) зазвичай трактується з двох позицій. По-перше, вона означає процес відновлення сил. Тому у вузькому розумінні рекреацію розглядають як процес відновлення, відтворення сил, витрачених людиною у процесі різноманітної діяльності. По-друге, більш широко вона охоплює різноманітні види людської діяльності у вільний час, спрямовані на відновлення сил і задоволення широкого кола особистих та соціальних потреб. Багатьма дослідниками підтримується це базове визначення поняття, проте робиться акцент на окремих його

особливостях. Так, на думку Бейдика О.О., поняття рекреація характеризує не тільки процес відновлення сил людини (власне з її погляду), але і заходи та простір, в якому це відбувається (із позицій середовища) [5]. Зазначимо, що в цьому визначенні прослідковується відтворювальна функція рекреації. За твердженням Смалю В. В., рекреація – поняття значно ширше, оскільки включає практично всі види діяльності людини. Відповідно до даного трактування рекреація – це система заходів, пов'язана з використанням вільного часу людей для їх оздоровчої, культурно-ознайомчої і спортивної діяльності на спеціалізованих територіях, які знаходяться поза їх постійним помешканням. Похідними від даного терміну є «рекреаційна зона», «рекреаційна територія», «місце короткочасного відпочинку» тощо [28].

У роботі «Leisure» британський соціолог Джон Келлі зазначає, що найчастіше рекреацію визначають як відновлення сил, які були витрачені в процесі роботи. Однак, це досить вузьке визначення – адже відновлення людині потрібно ще й для духовного комфорту, кращого самопочуття, для виконання своїх соціальних функцій. На думку вченого, відновлення необхідно людині щоб жити, і є одним з основоположних елементів рекреації. Ще одним важливим елементом рекреації Джон Келлі вважає соціалізацію. Говорячи про рекреацію як про явище соціального спрямування, він представляє її як певну сферу, як соціальний інститут, що має, перш за все соціальні цілі.

Соціальний аспект рекреації досліджується й в окремих роботах. Сажневої Н. М., Арсененко І.А., Каленюк І. С, Котенко Т. М які інтерпретують рекреацію як суспільне явище, що відображає співвідношення між відновленням і розвитком життєвих сил людини. Зокрема, у словнику-довіднику, укладеному Сажневою Н. М. та Арсененко І. А., термін «рекреація» розглядається не тільки як сукупність етимологічних значень відновлення, розвага, відпочинок, зміна дій, а й як нетрудова (у вільний від роботи час) діяльність у певному просторі. Тобто автори роблять наголос не тільки на якісних характеристиках рекреації як явища, а й пов'язують його з

географічним простором, наповнюючи його відповідним географічним змістом.

Розширюючи зміст поняття, Нудельман М.С. визначає рекреацію як процес відновлення фізичних, духовних і нервово-психічних сил людини, що забезпечується системою заходів і здійснюються у вільний від роботи час на спеціалізованих територіях. Фоменко Н.В. дотримується висновків Нудельмана М.С. і рекреацію також характеризує з позицій процесу щодо відновлення сил людини, враховуючи той простір, в якому він відбувається. [56]. Тобто, крім акценту на рекреацію як процес відновлення сил людини, вчені підкреслюють таку її особливість як приналежність до спеціалізованих територій, також наповнюючи зміст поняття суттєвою географічною ознакою. Враховуючи, що рекреація є суспільним явищем, Кравченко Н.О. розглядає її в контексті діяльності людини. що « спрямована на відтворення фізичних і психічних сил, розвиток особистості» [33].

Таким чином під терміном "рекреація" доцільно розуміти одну з форм дозвілля, суспільне явище, пов'язане з відтворенням і розвитком фізичних, психічних, духовних та інтелектуальних сил людини, що відбувається в місцях, які можуть бути використані для цих цілей як в межах населеного пункту, що є місцем проживання відпочиваючих, так і поза ним. На відміну від попередніх, дане визначення безпосередньо пов'язується із категоріями "вільний час", "дозвілля", оскільки його родова ознака окреслюється як одна з форм дозвілля. Окрім того, в ньому вказане змістове наповнення, яке вирізняє рекреацію з-поміж інших форм дозвілля, підкреслюється її значення, що дозволяє рекреації трансформуватись у суспільне явище, уточнюються межі середовища, в якому воно відбувається. Сьогодні суспільний розвиток характеризується зростанням ролі рекреації у процесі відновлення сил людини. [33].

Безуглий В.В. вважає, що рекреація полягає у відновленні фізичних, духовних і нервово-психічних сил людини через комплекс заходів у вільний від роботи час на спеціалізованих територіях. Тобто наголошується на

відновлювальній функції рекреації, котра в нинішніх глобальних технологічних, економічних і соціальних трансформацій набуває нового змісту. Наразі вона впливає не тільки на відновлення робочої сили, але й людину в цілому. Відновлення робочої сили охоплює комплекс суспільних відносин, пов'язаних із головною відновлювальною силою – людиною. [8].

Одночасно низка сучасних авторів розглядають рекреацію (від лат. *recreatio* – відновлення) як компенсуюче відновлення витрачених людиною у процесі трудової діяльності сил, а також створення їх певного запасу для збереження і нарощення фізичного і інтелектуального потенціалу. Діяльнісний підхід до рекреації підтримується також фахівцями Центру досліджень політики національного туризму США, які визначають рекреацію як діяльність людей, що займаються плануванням і персональним використанням вільного часу. [37].

Геєць В. М. вбачає рекреаційний напрям поряд із напрямом всебічного культурного розвитку особистості в складі соціо-гуманітарних перспектив переходу нашої країни до соціально орієнтованої економіки. Суспільний контекст рекреації дозволив іншим вченим трактувати її зміст через економічні категорії, тобто говорити про неї як галузь господарства, пов'язану з освоєнням територій з метою відпочинку, лікування, туризму, ігрових форм дозвілля, спрямованих на оздоровлення, розваги, вдосконалення і розвиток особистості.

Розширено поняття та зміст рекреації у межах означеного простору, як структурно-системної діяльності, що проявляється у формах: 1) простої рекреації, або релаксації, що забезпечує відновлення компенсаторних життєвих сил людини; 2) розширеної рекреації, або спеціалізованої курортної діяльності, спрямованої на відтворення духовних та фізичних сил людини; 3) системної рекреації – діяльності, яка, окрім попередніх видів діяльності, включає відновлення відтворювальних та збереження не відтворювальних природних ресурсів [9]. Дозвілевий підхід до визначення поняття «рекреація» знаходимо і в працях Сапрунова В.Б., який стверджує, що "рекреація – це усі

форми дозвілля людини в закритих помешканнях, відкритому просторі й урбанізованому середовищі".

Отже, щодо виявлення суттєвих ознак поняття "рекреація" вчені одноставні в тому, що вона пов'язана з відтворенням фізичних, психічних, духовних, інтелектуальних сил людини, яке відбувається на певній території. Крім того, рекреація є певним видом діяльності, яка здійснюється у вільний від основної роботи час. Проте, спираючись на теоретичні узагальнення про рекреаційні цикли, неможна погодитися з існуючою думкою окремих вчених, що рекреація здійснюється людиною поза межами постійного місця проживання. У той же час приймаються теоретичні узагальнення про те, що рекреація є суспільним явищем, яке проявляється у процесі діяльності і може здійснюватися як на території постійного проживання людини, так і за її межами. Підкреслимо, що ця діяльність може відбуватися на будь-яких територіях – урбанізованих, руральних, міжпоселенських у межах як спеціалізованих закладів (організована рекреація), так й поза ними (неорганізована рекреація). [9].

Зазначені вище аспекти рекреації (етимологічний, суспільний, географічний, дозвіллевий, економічний), лаконічно представлені й в різноманітних енциклопедичних словниках, у тому числі й з туризму. Зокрема підкреслюється, що «рекреація – це розширене відтворення сил людини (фізичних, інтелектуальних і емоційних), або будь-яка гра, розвага та інше, що використовується для відновлення фізичних і розумових сил, або сегмент індустрії дозвілля, який найшвидше розвивається і пов'язаний з участю населення в активному відпочинку на відкритому повітрі, що припадає переважно на уїк-енд, чи перебудова організму і людських популяцій, що забезпечує можливість активної діяльності за різних умов, характеру і змін навколишнього середовища». [9].

Рекреаційний туризм відіграє важливу роль у сучасному світі, сприяючи як фізичному, так і емоційному оздоровленню людей, які страждають від стресу, малорухливого способу життя та екологічних проблем. Він покращує

соціальні зв'язки, допомагає подолати ізоляцію та об'єднує людей різного віку, культур і статусів. Окрім того, цей вид туризму має значний економічний вплив, створюючи робочі місця, розвиваючи інфраструктуру та залучаючи інвестиції у туристично привабливі регіони. Важливим аспектом є також підвищення екологічної свідомості та популяризація сталого розвитку, що сприяє збереженню природи. До того ж рекреаційний туризм підтримує культурну спадщину, знайомлячи туристів із традиціями, мистецтвом, кухнею та ремеслами, що допомагає зберегти ідентичність місцевих громад. [24]

1.2. Основні види, типи, особливості та завдання рекреаційного туризму

Рекреаційний туризм можна описати як подорожі людей у їхній вільний час до інших місць з метою відновлення фізичних і психологічних сил. Це визначення охоплює майже всі види туризму. Однак, головним протилежним видом туризму є діловий туризм, оскільки будь-які поїздки, пов'язані із заробітком або виконанням роботи, не вважаються рекреацією. Всі ж інші подорожі, метою яких є отримання задоволення та відновлення сил, відносяться до рекреаційного туризму. Отже, основною функцією туризму є забезпечення відпочинку, необхідного для поповнення емоційних та фізичних ресурсів людини. Проте не кожна подорож гарантує ефективний відпочинок, і велике значення має місце, куди направляється мандрівник, та його здатність задовольнити потреби туриста. [15]

Основні види рекреаційного туризму можна поділити на кілька категорій, залежно від типу діяльності та мети подорожі:

1. Оздоровчий туризм — спрямований на поліпшення фізичного і психічного здоров'я. Він включає відвідування курортів з лікувальними цілями, спа-процедури, оздоровчі комплекси та санаторії.

2. Спортивний туризм — пов'язаний з активними видами спорту та фізичної активності, такими як гірський туризм, велотуризм, водні види спорту, лижний туризм тощо.

3. Екологічний туризм — включає подорожі до природних територій з метою відпочинку, але при цьому фокусується на охороні довкілля та сталому розвитку. Це може бути туризм до національних парків, заповідників, еко-тури.

4. Культурно-пізнавальний туризм — полягає в ознайомленні з культурними та історичними пам'ятками, відвідуванні музеїв, архітектурних пам'яток, фестивалів тощо. Хоча це часто є частиною рекреаційного туризму, його основна мета — пізнання культурної спадщини.

5. Пригодницький туризм — включає подорожі, що поєднують екстремальні види відпочинку, такі як альпінізм, рафтинг, сафарі, скайдайвінг.

6. Аграрний туризм — полягає у відпочинку на сільських територіях, де туристи можуть брати участь у сільськогосподарських роботах або просто насолоджуватися природою.

7. Медичний туризм — охоплює подорожі, спрямовані на лікування або реабілітацію, де туристи можуть отримати спеціалізовану медичну допомогу, часто за кордоном, на спеціалізованих клініках. [23]

Основна мета рекреаційного туризму це — відновлення сил, а саме є відпочинок і відновлення фізичних, психічних та емоційних ресурсів. Це можуть бути подорожі, що сприяють поліпшенню здоров'я, зняттю стресу та релаксації. Багато рекреаційних подорожей спрямовані на відвідування природних чи культурних об'єктів, які сприяють поліпшенню емоційного стану. Наприклад, національні парки, курорти або місця з культурною спадщиною. [27]

Рекреаційний туризм здійснюється у вільний час людини, за її власним бажанням. Це не обов'язкові поїздки, а ті, які здійснюються для отримання задоволення, релаксації чи розваги.

Рекреаційний туризм охоплює багато різних видів, таких як оздоровчий, спортивний, культурно-пізнавальний, екологічний, аграрний туризм і інші. Кожен з них відповідає певним потребам туриста, сприяючи відновленню сил та душевному спокою.

Рекреаційний туризм часто передбачає певний рівень екологічної свідомості, оскільки багато туристичних напрямків орієнтовані на природоохоронні території та екологічно чисті методи відпочинку.

Рекреаційний туризм може бути доступний для різних верств населення та здійснюватися як в межах рідної країни, так і за кордоном. Це забезпечує його широку популярність серед туристів різного соціального статусу. [5]

Ще одна із особливостей рекреаційного туризму це можливість туристам вибирати маршрути, типи відпочинку та інтенсивність за власними уподобаннями, що дозволяє кожному адаптувати подорож до своїх індивідуальних потреб.

Завдання рекреаційного туризму спрямовані на досягнення максимального ефекту від відпочинку та відновлення сил туриста. Основні завдання включають:

1. Відновлення фізичних і психічних сил: Рекреаційний туризм має на меті допомогти людям відновити витрачені енергетичні та емоційні ресурси, зняти стрес і втому, покращити здоров'я та підвищити якість життя.

2. Сприяння оздоровленню: Одне з основних завдань — це забезпечення можливостей для оздоровлення. Це включає лікувальні курорти, спа-процедури, активний відпочинок на природі, спортивні комплекси та інші заходи, що сприяють фізичному відновленню.

3. Поліпшення психоемоційного стану: Рекреаційний туризм націлений на зняття стресу, тривоги та депресії. Подорожі, що сприяють емоційному відновленню, допомагають поліпшити настрій та психічне благополуччя. [5]

Таким чином, рекреаційний туризм зосереджений на відновленні фізичних і психологічних сил, пропонуючи туристам різноманітні можливості

для активного або пасивного відпочинку в умовах, що сприяють гармонії та відновленню.

Існує кілька підходів до виділення видів рекреаційного туризму. У самому консервативному підході виділяють тільки два види:

- 1) оздоровчий ;
- 2) пізнавальний.

Однак постійно ускладнююча система туризму зажадала більш ґрунтового підходу до виділення видів рекреаційного туризму. [5]

До них відносять: оздоровчий; пізнавальний; етнографічний; спортивний; релігійний; сільський; екологічний; гастрономічний; культурний види туризму.

Порівнявши всі види туризму за метою подорожі можна визначити, що наймасовішим є світовий ринок рекреаційного туризму (відпочинок і лікування), що охоплює 71% загальної кількості прибутків у світі та характеризується поступальними темпами розвитку й стабільністю туристичного попиту. [15]

Рекреаційний туризм - це специфічна сфера людської діяльності. Для задоволення потреб туристів необхідні кваліфіковані кадри: лікарі та інші медичні компетентні співробітники для оздоровчого туризму, підготовлені екскурсоводи - в пізнавальному туризмі, інструктори та тренери - в спортивному. Є навіть спроба обґрунтувати розвиток туристично-рекреаційного туризму, який спрямований на досягнення декількох цілей одночасно: відпочинок, пізнання, оздоровлення. У прикладі в цьому випадку наводяться відпочиваючі, які приїжджають на курорт з головною метою - пройти лікувальні процедури. Але при цьому туристи ще й роблять екскурсії навколо курорту, займаються спортом: плавання, фітнес, а також відвідують розважальні заклади: кафе, боулінги, дискотеки. Доречніше швидше назвати цей вид змішаним або власне рекреаційним. [18]

Ще одна класифікація пов'язана з місцевістю, в якій він здійснюється, в цьому випадку виділяють: гірський; морський; лісовий, сільський, індустріальний, спелеотуризм.

За способом пересування виділяють піший, автомобільний, авіатуризм, залізничний, велосипедний, водний, гірський, лижний та інші види рекреаційного туризму.

Також можна виділити системо утворюючі чинники рекреаційного туризму. А саме: зміна обстановки, забезпечення достатньої м'язової активності та підвищення природного імунітету (несприйнятливості організму до хвороботворних бактерій).

Зміна обстановки пов'язана з "виходом" людини з повсякденних, одноманітних і тому вже утомливих умов життя, що забезпечує перемикання нервово-емоційної сфери на нові об'єкти зовнішнього середовища, відволікання його від негативних впливів повсякденності. Туристичні походи і подорожі, що дозволяють міським жителям пережити нові природні умови, дають можливість безпосередньо взаємодіяти з природою та насолоджуватися її красою і особливостями. І всі ці чинники рекреаційного туризму благотворно впливають на психоемоційний та фізичний стан людини. [26]

1.3. Класифікація туристсько-рекреаційних ресурсів

Існують різні трактування понять «рекреаційні ресурси» та «туристичні ресурси», і науковці мають різні підходи до їх визначення. За думкою Л. А. Багряної та В. С. Преображенського, рекреаційні ресурси — це природні, технічні та соціально-економічні елементи геосистем, які можна використовувати для організації рекреаційного господарства, якщо для цього є відповідні технічні та матеріальні можливості. Такі ресурси впливають на організацію рекреаційної діяльності, визначають спеціалізацію та економічну ефективність рекреаційних територій і центрів.

П. О. Масляк підкреслює, що для розвитку туризму та рекреації необхідні рекреаційні ресурси, до яких належать природні та антропогенні об'єкти, процеси і явища, що стають матеріальною основою для організації відпочинку та оздоровлення людей. Рекреаційні ресурси включають природні і антропогенні геосистеми, явища природи та інші елементи, які мають комфортні характеристики для рекреаційної діяльності та можуть бути використані для відпочинку й оздоровлення за допомогою існуючих технологій і матеріальних ресурсів. [21]

Основною характеристикою рекреаційних ресурсів є їх здатність відновлювати фізичні та духовні сили людини, сприяючи її оздоровленню та відпочинку. Ці ресурси можуть використовуватися безпосередньо або опосередковано, через надання різноманітних послуг курортного, лікувального та рекреаційного характеру.

Туристичні ресурси — це особливі властивості природного середовища, а також поєднання природних, історичних і соціально-культурних об'єктів, які привертають увагу туристів і стимулюють їх до подорожей. Вони сприяють задоволенню потреб людей у відновленні та розвитку їхніх фізичних, емоційних та інтелектуальних сил. Це можуть бути не лише пейзажі чи пам'ятки історії, а й інші фактори, такі як тиша, чисте повітря та гостинність місцевих жителів. [21]

Туристичні ресурси — це комплекс природних і соціально-культурних елементів, які допомагають задовольняти фізіологічні та соціальні потреби людей, відновлювати їх працездатність і можуть бути використані для створення туристичного продукту, враховуючи наявні техніко-економічні можливості та структуру рекреаційних потреб.

Оскільки туристсько-рекреаційні ресурси є дуже різноманітними, їх необхідно поділяти на окремі групи. Це питання вирішується в географічній науці через класифікацію ресурсів. Однак єдина загальноприйнята класифікація досі не розроблена. Всі існуючі класифікації можна поділити на два основних типи в залежності від підходу до їх розподілу: перший тип

класифікації базується на уявленнях про походження ресурсів, а другий — на їх використанні в контексті різних видів рекреаційної діяльності. [6]

Незважаючи на різні підходи, більшість науковців сходяться на тому, що всі туристсько-рекреаційні ресурси можна поділити на дві основні категорії: природні та антропогенні. Природні ресурси включають природні об'єкти та явища, тоді як антропогенні ресурси охоплюють культурно-історичні об'єкти, створені людьми, які можуть задовольняти духовні потреби населення. До антропогенних ресурсів також відносяться соціально-економічні ресурси, такі як матеріально-технічна база рекреаційних об'єктів, інфраструктура для рекреації та трудові ресурси, задіяні в рекреаційній сфері.

Давайте порівняємо класифікацію туристсько-рекреаційних ресурсів О.О. Бейдика та І.В. Смаля.

Класифікація туристсько-рекреаційних ресурсів, запропонована О.О. Бейдиком [6], охоплює різні категорії, які допомагають систематизувати і оцінити ресурси для організації рекреаційної та туристичної діяльності. Згідно з його підходом, туристсько-рекреаційні ресурси поділяються на наступні основні групи:

1. Природні ресурси:

- Ландшафтні: природні пейзажі, що характеризуються своєю естетичною цінністю та можуть бути використані для відпочинку та туризму.
- Кліматичні: умови клімату, які сприяють проведенню відпочинку в певні сезони (теплі, сухі, помірні тощо).
- Водні ресурси: річки, озера, моря, джерела мінеральних вод, що можуть бути використані для курортно-лікувальних та рекреаційних цілей.
- Біологічні ресурси: флора та фауна, які мають естетичну та екологічну цінність для туристів.

2. Антропогенні ресурси:

- Історичні та культурні: пам'ятки архітектури, історії, культури, які привертають увагу туристів та використовуються для пізнавального туризму.

- Соціально-економічні: інфраструктура, що включає готелі, ресторани, транспортні системи, а також трудові ресурси, задіяні в туристичній галузі.

3. Технічні ресурси виступають у вигляді технічних засобів для організації туризму, зокрема це різні інфраструктурні елементи, такі як дороги, мостові споруди, підйомники, курортне обладнання, необхідне для здійснення рекреаційної діяльності.

4. Екологічні ресурси - збереження природних середовищ: захист природних територій, національних парків, заповідників, що є важливими для сталого розвитку туризму та збереження біорізноманіття.

Таким чином, О.О. Бейдик пропонує комплексний підхід до класифікації ресурсів, що дозволяє розглядати їх з різних аспектів — від природних до технічних та соціальних, що є важливими для успішного розвитку туристичної та рекреаційної діяльності.

Класифікація туристсько-рекреаційних ресурсів, запропонована І.В. Смалем [28], зосереджена на поділі ресурсів залежно від їх походження та особливостей використання для задоволення потреб туристів та розвитку рекреаційної діяльності. Відповідно до цієї класифікації, туристсько-рекреаційні ресурси поділяються на такі основні групи:

1. Природні ресурси:

- Географічно-природні ресурси: включають ландшафти, кліматичні умови, географічні особливості території, такі як гори, річки, озера, моря, рівнини, печери тощо.
- Біологічні ресурси: природні компоненти флори та фауни, що мають рекреаційне або екологічне значення, а також можуть бути використані для туризму та відпочинку (національні парки, ботанічні сади, заповідники тощо).
- Гідрологічні ресурси: водні ресурси, що включають річки, озера, водоспади, джерела мінеральних вод, термальні води, які мають як оздоровчу, так і туристичну цінність.

2. Соціально-культурні ресурси:

- Історико-культурні ресурси: це різноманітні пам'ятки історії, культури, архітектури, археології, що привертають туристів, здатні задовольняти їхні пізнавальні потреби (музеї, стародавні міста, пам'ятки архітектури тощо).
- Соціокультурні явища: культурні події, фестивалі, святкування, гастрономічні традиції, ремесла, народні звичаї та інші культурні елементи, що додають унікальності туристичним напрямкам.

3. Антропогенні ресурси:

- Інфраструктурні ресурси: це об'єкти, створені людиною для забезпечення рекреаційної діяльності — готелі, ресторани, транспортні засоби, туристичні комплекси, спортивні та культурні споруди, мережа доріг і зв'язку.
- Трудові ресурси: спеціалізовані трудові ресурси, що зайняті в туристичній та рекреаційній галузі — гіді, інструктори, менеджери, обслуговуючий персонал, що працює в індустрії туризму.

4. Екологічні ресурси - це природні умови, що забезпечують екологічний баланс та є важливими для сталого розвитку туризму. Збереження природного середовища та біорізноманіття є важливим елементом розвитку екологічного туризму та збереження туристичних територій.

5. Технічні ресурси - включають всі технічні засоби, які використовуються для організації туризму та рекреаційної діяльності, наприклад, підйомники, спортивне обладнання, навігаційні системи, спеціальні транспортні засоби.

Згідно з класифікацією І.В. Смаля, туристсько-рекреаційні ресурси мають великий потенціал для розвитку індустрії туризму, оскільки включають природні, культурні, технічні та соціальні аспекти, що сприяють задоволенню потреб туристів і розвитку рекреаційної діяльності на різних територіях. [28]

РОЗДІЛ 2

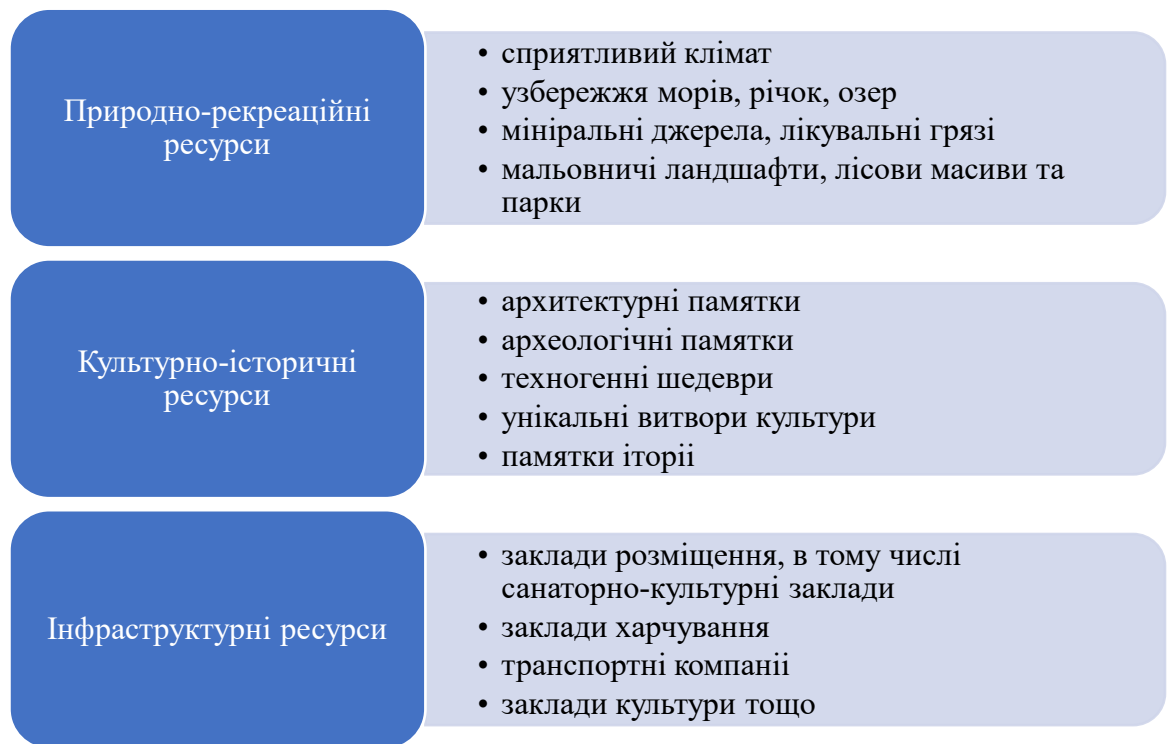
РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ

2.1. Характеристика ресурсного потенціалу України для розвитку рекреаційного туризму

Україна володіє всіма необхідними умовами та ресурсами для розвитку туристсько-рекреаційної галузі, що може стати однією з провідних у її економіці та важливою частиною європейського туристичного ринку. Серед основних рекреаційних ресурсів країни можна виділити бальнеологічні (мінеральні води, лікувальні грязі, озокерит), кліматичні умови, ландшафтні особливості, пляжні зони та можливості для пізнавального туризму.

Рекреаційно-туристичні ресурси – це різноманітні об'єкти та явища природного, природно-антропогенного та соціального походження, які використовуються для туризму, лікування та оздоровлення. Вони впливають на організацію рекреаційної діяльності, формування туристичних центрів, їх спеціалізацію і економічну ефективність. Це комплекс природних, технічних і соціально-економічних елементів, що сприяють відновленню фізичних та духовних сил людини і покращенню її працездатності. [6]

Рекреаційно-туристичні ресурси включають в себе різноманітні об'єкти та явища природного, природно-антропогенного та соціального походження, які використовуються для організації туризму, лікування та оздоровлення. Вони також впливають на те, як організується рекреаційна діяльність, формуються туристичні центри, їх спеціалізація та економічна ефективність. Це комплекс природних, технічних та соціально-економічних елементів, що допомагають людині відновлювати свої фізичні та духовні сили, а також покращувати працездатність. Рекреаційні ресурси можна поділити на три основні групи: природно-рекреаційні ресурси, культурно-історичні ресурси та інфраструктурні ресурси, які сприяють розвитку рекреаційної діяльності (рис. 2.1). [6]

Джерело: складено автором

Рис 2.1 Основні рекреаційно-туристичні ресурси

Ресурси, які на сьогоднішній день використовуються, а також ті, які в силу ряду об'єктивних соціально-економічних причин, не доступні, але можуть бути використані (за певних) умов, формують поняття «туристсько-рекреаційний потенціал».

Туристсько-рекреаційний потенціал території — це сукупність природних ресурсів, а також історичних, сакральних, культурно-пізнавальних, культурно-розважальних та інших атракційних об'єктів певної місцевості, які можуть використовуватися для організації відпочинку, подорожей, екскурсій, занять спортом, лікування та оздоровлення. Цей потенціал охоплює природно-кліматичні фактори, такі як клімат, ландшафт та екосистеми, а також історико-культурні ресурси — культурно-історичну спадщину, мистецькі твори, археологічні пам'ятки, традиції та етнічні особливості, а також інфраструктуру туризму та матеріально-технічну базу. [6]

Інфраструктура туризму — це система об'єктів і мереж, які забезпечують комфортний доступ туристів до ресурсів та їх ефективне використання для

потреб туризму. Одним з основних критеріїв оцінки туристсько-рекреаційного потенціалу території є транспортна доступність.

Матеріально-технічна база складається з кількох елементів. Це житлові об'єкти, такі як готелі, мотелі та табори для автотуристів, сектор громадського харчування, що включає кафе, ресторани та закусочні, а також транспортні служби для організації подорожей, такі як туристичні агентства та екскурсійні організатори. Крім того, до бази належать розважальні послуги, інформаційна мережа для туристів, додаткові послуги та сервісна підтримка. Всі ці компоненти взаємопов'язані, і відсутність хоча б одного з них ускладнює розвиток туризму в регіоні. [6]

Україна, завдяки своєму географічному положенню, володіє багатими рекреаційними ресурсами. Це природні і антропогенні об'єкти, які можна використовувати для відпочинку, туризму, лікування та оздоровлення. Рекреаційні ресурси мають певні якісні та кількісні характеристики, які сприяють організації оздоровчих та лікувальних процесів, формуванню спеціалізованих рекреаційних центрів і забезпечують економічну ефективність регіону. [6]

Рекреаційні умови — це сукупність елементів і властивостей природного середовища, які сприяють розвитку рекреаційної діяльності. Наприклад, це можуть бути кліматичні особливості, наявність мінеральних джерел, біорізноманіття та інші природні фактори. Однак ці умови не є безпосередньою матеріальною основою для організації рекреації.

Україна володіє значними рекреаційними ресурсами, які включають географічні об'єкти, що використовуються або можуть бути використані для відпочинку, туризму, лікування та оздоровлення населення. [6]

У гірських та передгірських районах Закарпатської області, зокрема поблизу Сваляви, є значні запаси вуглекислих вод, на основі яких працюють кілька курортів. Поблизу села Синяк розташовані родовища сульфідних вод, а в Усть-Чорній знайдено хлоридно-натрієві води. Львівська область також багата на різноманітні мінеральні води. У Передкарпатському районі, зокрема

в Трускавці та Східниці, зустрічаються цінні гідрокарбонатно-сульфатні, кальцієво-магнієві та натрієво-кальцієві води. В Моршині, неподалік від Трускавця, є сульфатно-хлорні та натрієво-магнієво-кальцієві води. На північ від Львівського Передкарпаття розташовані відомі сульфідні води в Любені Великому та Немирові, а також в селі Черче на півночі Івано-Франківської області. Усі ці мінеральні води мають лікувальні властивості.

В Україні наявні мінеральні води всіх основних бальнеологічних груп. Деякі з них, зокрема «Миргородська», «Куяльник», «Поляна квасова», «Березівські мінеральні води», «Нафтуся» і радонові води, мають світове значення та є унікальними. Попереду інтенсивне освоєння сульфідних, залізистих, миш'яковистих та інших мінеральних лікувальних вод.

Україна належить до найбагатших на бальнеологічні ресурси країн світу. Найбільшою бальнеологічною областю України є Карпатський регіон, зокрема Передкарпаття. Тут освоєно понад 200 джерел і свердловин мінеральних вод. Першість у регіоні належить трускавецькій 33 «Нафтусі». Важливим бальнеологічним регіоном є Поділля. Тут розташовано 10 родовищ і 16 ділянок мінеральних вод. Нині у цьому регіоні функціонують такі курорти, Заліщики (Тернопільська область), Хмільник (Вінницька область) та ін.

Україна володіє практично невичерпними і найбільшими у світі запасами лікувальних грязей, які складаються з різних за природним утворенням і лікувальною дією відкладів морських заток, боліт і озер. Ці грязі містять воду, мінеральні та органічні речовини.

Кліматичні ресурси України з погляду їх рекреаційного використання належать до найкращих: тепле літо і не дуже холодна зима зі стійким сніговим покривом. Ще однією особливістю клімату України є його велика різноманітність.

Ландшафтні рекреаційні ресурси України теж доволі багаті та різноманітні. Велику роль тут відіграють рельєф і рослинність. Для нашої держави характерна доволі розчленована поверхня з безліччю мальовничих височин, плато, піднять, останців тощо.

Світове значення мають в Україні рекреаційні ресурси пляжів, природно-заповідного фонду, спелеоресурси. Пляжні ресурси України зосереджені на приморських територіях Одеської, Миколаївської, Херсонської, Запорізької і Донецької областей. Нажаль, багато з цих територій на даний час окуповано.

Чимале значення для лікування і відпочинку мають рекреаційні ресурси Полісся. Тут зосереджені значні масиви лісів, зокрема соснових. Переважає м'яка тепла зима і досить вологе літо. Є велика кількість прісних озер; повноводні ріки повільно протікають у низьких берегах. Першочергове значення мають рекреаційні ресурси тих місцевостей, які розташовані біля озер, рік і лісів

У північно-західній частині країни розташовані унікальні та перспективні для розвитку рекреації ресурси. Зокрема, на півночі Волинської області, в верхів'ї Прип'яті, знаходиться Українське поліське поозер'я. Цей регіон вже добре освоєний в господарському плані і відзначається великою кількістю озер, різних за площею та глибиною. Тут також є великі лісові масиви, в основному з соснових лісів, а також численні луки та болота.

Особливу цінність представляють водно-кліматичні та лісові ресурси Шацьких озер, яких тут налічується близько 30. Серед них є великі озера, такі як Світязь (площа близько 2,5 тисячі гектарів, максимальна глибина 58 м), Пулемецьке, Люцимир, Пісочне, Острів'янське, Перемут та інші. Більшу частину цього регіону займає Шацький національний парк, де озера займають близько 20% території (приблизно 6500 га). Чиста вода озер, піщані береги, аромат соснових лісів, багаті природні ресурси, як-от дикорослі плоди, ягоди та гриби, а також рибні ресурси, разом з теплим і вологим кліматом створюють ідеальні умови для лікування та відпочинку. Це робить регіон перспективним для розвитку санаторно-курортного комплексу державного значення.

В Україні є кілька з найбільших печер світу, які можуть стати важливими рекреаційно-туристичними об'єктами міжнародного рівня за умови відповідного обладнання. Печери зосереджені в трьох основних регіонах:

Подільсько-Буковинському (включаючи Тернопільську, Хмельницьку, Чернівецьку, Львівську та Івано-Франківську області) та Карпатах.

Крім того, в Україні під охороною держави знаходиться понад 70 тисяч пам'яток історії та культури, серед яких понад 12 тисяч особливо цінних архітектурних пам'яток. Вони є зразками монументальних мистецьких творів, починаючи з III століття до н. е. Пам'ятки історії та архітектури розташовані нерівномірно по території країни, причому більшість з них зосереджена на заході України, а також у Київській, Хмельницькій, Вінницькій, Чернігівській та Сумській областях.

Східні й південні області не є настільки багатими на пам'ятки архітектури. Найдавніші з них датуються XVII ст., що пов'язано з пізнім освоєнням території.

Найбільше пам'яток історії та архітектури розміщено у Львові (2500) та Львівській області. Особливо цінними є архітектурні ансамблі площі Ринок (XV–XIX), вулиць Вірменської (XIV–XIX) та Руської.

Мистецьку цінність європейського масштабу мають ансамблі Успенської церкви (XVI–XVII), Святоюрського (XVII) та Вірменського (XIV–XVIII) соборів; Домініканського костелу (XVIII) тощо.

Другим містом в Україні за кількістю пам'яток архітектури є Київ (понад 1500). Передусім це споруди епохи Київської Русі – Золоті ворота (1037), Софіївський собор (1037), Видубицький монастир (XI), ансамбль Києво-Печерської лаври (XI). Кам'янець-Подільський – місто-заповідник, що за кількістю пам'яток архітектури (понад 150) посідає третє місце в Україні. Особливу цінність становлять Стара фортеця (XI–XVIII), церкви, костели, житлові та цивільні споруди.

Також можна відмітити подієвий туризм, який активно розвивався в Україні до пандемії і повномасштабного вторгнення.

З огляду на сучасну ситуацію в Україні, можна сказати, що західний регіон країни, на теперешний час, є територією з великим рекреаційно-

туристичним потенціалом. Війна змусила людей вимушено «подорожувати» країною, особливо в західні області України.

Аналізуючи дані таблиці 2.1, природно-рекреаційний потенціал Західного регіону складає 22,8% від всієї України.

Таблиця 2.1

Природно-рекреаційний потенціал Західного регіону

Адміністративна одиниця	Природно- рекреаційний потенціал, тис.га	Природно- рекреаційний потенціал, млн. грн.	Природно-рекреаційний потенціал		
			питома частка, %	у тому числі, %	
				ресурсів відпочинку і туризму	ресурсів санаторно- курортного лікування
Волинська	224,0	84,0	1,6	80	20
Закарпатська	425,9	379,6	7,3	57	43
Івано-Франківська	183,8	212,0	4,1	84	16
Львівська	339,8	290,1	5,6	70	30
Рівненська	111,0	63,2	1,2	80	20
Тернопільська	96,6	61,3	1,2	79	21
Чернівецька	64,0	94,1	1,8	79	21
Західний регіон в цілому	1445,1	1184,3	22,8	77	23
Україна	3507,1	5201,4	100	75	25

Джерело: складено автором на основі [43]

На сьогодні, незважаючи на військові дії, внутрішній туризм в Україні все ж працює. У відносно безпечних регіонах країни люди можуть відвідувати туристичні об'єкти, музеї, місця для відпочинку тощо. Інфраструктура в цих областях залишається на достатньо високому рівні, а логістика зазнала менших порушень.

Однак у південних областях України ситуація значно складніша. Цього року сезонний літній туризм на узбережжях Чорного та Азовського морів не

відбудеться. Навіть якщо бойові дії там припиняться найближчим часом, територія залишатиметься небезпечною для туристів. Для відновлення інфраструктури та логістики, а також очищення територій від небезпечних предметів знадобиться час і значні ресурси.

Північні та східні області України також сильно постраждали від війни. Інфраструктура, дороги та туристичні об'єкти в цих регіонах зруйновані. Туристичні потоки не зможуть відновитися, доки не буде повного припинення бойових дій, оскільки безпека залишається ключовим фактором у туризмі.

Враховуючи всі фактори, можна зробити висновок, що Україна має всі необхідні умови для розвитку рекреаційного комплексу, спрямованого на лікування, оздоровлення, а також спортивного і туристичного відпочинку. Наша країна багата на різні рекреаційні ресурси, такі як бальнеологічні (мінеральні води та грязі), кліматичні, ландшафтні, пляжні та пізнавальні.

Україна має значний потенціал для розвитку рекреаційно-туристичного комплексу завдяки багатству природних та культурних ресурсів. Вона володіє великим рекреаційним потенціалом, серед яких особливо виділяються мінеральні води, кліматичні умови, природні ландшафти та культурно-історичні пам'ятки. Україна може стати популярним напрямком для розвитку лікувально-оздоровчого туризму завдяки багатьом курортам, які вже працюють на базі бальнеологічних ресурсів, таких як Трускавець, Моршин, Східниця, а також завдяки численним природним заповідникам, національним паркам і природним заповідним територіям, що мають потенціал для еко-туризму.

2.2. Вплив російсько-української війни на рекреаційно-туристичний потенціал України

Рекреаційно-туристичний потенціал території визначається як доступними на даний момент ресурсами, так і тими, що через низку об'єктивних соціально-економічних обставин залишаються недоступними, але

можуть бути використані за певних умов. Цей потенціал складається з двох тісно пов'язаних компонентів: рекреаційного потенціалу, що представляє природну складову і визначає здатність території сприяти фізичному, психічному та соціально-психологічному відновленню людини під час відпочинку, та туристичного потенціалу, який охоплює культурно-історичну спадщину та антропогенні елементи. Це включає ландшафтні комплекси, що використовуються для туристичної діяльності, і об'єкти, такі як музеї, пам'ятки архітектури, археологічні знахідки, народні традиції та ремесла. [4]

З початку російсько-української війни у 2014 році рекреаційно-туристичний потенціал України зазнав значних змін. Анексія Криму та воєнні дії в Донецькій і Луганській областях призвели до втрати доступу до цих важливих ресурсів. Втрата Криму означала втрату близько 30% загального рекреаційно-туристичного потенціалу країни. Крим був популярний завдяки своєму субтропічному клімату на Південному березі, який тягнеться від мису Айя до мису Іллі, а також своїм гірським лісам, річкам, водоспадам, солоним озерам, лікувальним грязям і джерелам. Головним туристичним ресурсом півострова було Чорне море, що щороку приваблювало тисячі відвідувачів. [4]

Серед об'єктів природно-заповідного фонду, які стали недоступними, варто відзначити ландшафтні парки, парки садово-паркового мистецтва, дендропарки, а також такі природні заповідники, як Мис-Март'ян, Казантипський та Карадазький. До цього переліку належать також Нікітський ботанічний сад і Ялтинський гірсько-лісовий заповідник. Крім того, Крим багатий на унікальні пам'ятки античної, середньовічної та сучасної епох: фортифікаційні споруди, культові об'єкти, палади та особняки, що мали важливе значення для туристично-рекреаційного потенціалу регіону. Серед них особливу цінність мають Велика ханська мечеть і мертве місто Чуфут-Кале, пов'язані з історією кримських татар і караїмів.

Донецька область також була багатою на рекреаційно-туристичні ресурси, частина яких стала недоступною з початком російсько-української війни у 2014 році, а з початку повномасштабного вторгнення — всі. Тут

знаходяться 70 територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальною площею 17,7 тисяч гектарів, серед яких два філіали Українського степового заповідника: Хомутівський степ і Крейдяна флора. Рекреаційні ресурси області включають морське узбережжя, м'який клімат, лікувальні грязі, такі як слов'янські солоні озера Ріпне, Сліпне, Вейсове. Основними рекреаційними центрами були Маріуполь, Слов'янськ, Слов'яногірськ і спелеосанаторій у Соледарі. В області на державному обліку перебуває близько 4,2 тисяч пам'яток, з яких 75 належать до архітектурної спадщини. Крім того, тут функціонують 19 музеїв з двома філіалами, які є носіями історичної та культурної спадщини України. [4]

Луганська область відома своїми 87 територіями та об'єктами природно-заповідного фонду, загальна площа яких становить 6,5 тисяч гектарів. Серед них Луганський заповідник, що включає Провальський степ, Стрілецький степ і Станично-Луганський відділ. До природних пам'яток належать комплексна Айдарська тераса, геологічна тераса Конгресів яр, парки Гостра могила та Дружба. Важливою частиною рекреаційних ресурсів є мінеральні води, а основними рекреаційними центрами виступають Кремінський, Старобільський і Новоайдарський райони.

В таблиці 2.2 представлений рекреаційно-туристичний потенціал областей, що знаходяться під окупацією з 24 лютого 2022 року та найбільше постраждав від війни.

Точні масштаби втрат і руйнувань, завданих війною у 2022 році, ще не піддаються повному обліку через те, що значна частина території залишається під окупацією, а на багатьох ділянках продовжуються бойові дії. Так на січень 2025 року частини Миколаївської, Херсонської, Запорізької та Харківської областей залишаються окупованими, а в Донецькій і Луганській областях військові дії тривають ще з 2014 року. Території, що наближені до зон бойових дій, такі як Одеська область, також не можуть в повній мірі використовуватися для туристичної діяльності, незважаючи на їх багаті рекреаційні ресурси.

Таблиця 2.2

**Рекреаційно-туристичний потенціал областей, що частково
знаходяться під окупацією або розташовані поблизу**

Область	Об'єкти природно заповідного фонду	Історичні та пам'ятки архітектури	Значущі об'єкти
1	2	3	4
Запорізька	299 територій та об'єктів природно-заповідного фонду, частина відділу українського степового заповідника «Кам'яні Могили»	6,8 тис пам'яток, в тому числі 25 пам'яток архітектури і містобудування, 3 заповідники, 16 музеїв із 2 відділами. Національний заповідник «Хортиця»	Сприятливі кліматичні умови, узбережжя Азовського моря.
Херсонська	69 територій та об'єктів природно-заповідного фонду, 2 біосферні заповідники-Асканія-Нова ім. Ф.Е. Фальц-Фейна і Чорноморський.	5,9 тис пам'яток, з них 143 входять до Державного реєстру національного надбання, 3 музеї з 6 філіалами і відділами.	Чорноморське і Азовське узбережжя в межах області (>200 км).
Одеська	92 природно-заповідні території, в тому числі заповідник Дунайські плавні, пам'ятки природи – Михайлівський яр і Одеські катакомби, ботанічний сад Одеського університету.	7,4 тисяч пам'яток, з яких 1440 – пам'ятки містобудування і архітектури. 3 музеї з 7 філіалами і відділами, в тому числі перший в Україні музей – музей старожитностей в Одесі.	о. Зміїний площею 1,5 км ² Сприятливі кліматичні умови, численні пляжі (>300 км), лікувальні грязі, джерела мінеральних вод.

Продовження таблиці 2.2			
Харківська	135 територій та об'єктів природно-заповідного фонду.	Загальна кількість пам'яток складає 2535 одиниць, 15 державних музеїв і заповідників.	Мінеральні джерела, курорти Березівські мінеральні води і Рай-Оленівка.
Миколаївська	89 територій, в т.ч. частина Чорноморського біосферного заповідника.	3,3 тисячі пам'яток, у тому числі 143 пам'ятки, 3 музеї з 8 відділами та історико-археологічний заповідник «Ольвія».	Сприятливий клімат, піщані пляжі уздовж Чорноморського узбережжя, джерела мінеральних вод, лікувальні грязі.

Джерело: складено автором на основі [5]

Деякі руйнування рекреаційно-туристичних об'єктів вже задокументовані, особливо на територіях, звільнених від окупації, або про які повідомлено внаслідок бойових дій. В таблиці 2.3 представлено неповний перелік постраждалих туристичних об'єктів внаслідок воєнних дій.

Таблиця 2.3

Перелік постраждалих туристичних об'єктів внаслідок воєнних дій

Область	Музеї
Київська	Історико-краєзнавчий музей Марії Примаченко; Ірпінський історико-краєзнавчий музей
Донецька	Маріупольський художній музей ім. Куїнджі; Маріупольський драматичний театр
Запорізька	Пограбовано музей-садибу Попових; Мелітопольський краєзнавчий музей; Заповідника «Кам'яна Могила».
Львівська	Меморіальний музей командира УПА Романа Шухевича

Продовження таблиці 2.3	
Сумська	Охтирський краєзнавчий музей
Херсонська	Херсонський обласний краєзнавчий музей Будинок-музей художниці Поліни Райко; Будинок-музей письменника Остапа Вишні; Художня галерея імені Альберта Гавдзинського
Чернігів	Музею Українських старожитностей Василя Тарновського
Харківська	Національний літературно-меморіальний музей Григорія Сковороди Історико-краєзнавчий музей м. Охтирка; Монумент ХХ століття – колишній кінотеатр імені Щорса
	Храми
Житомирська	Храм Різдва Пресвятої Богородиці (1862 р.); Покровська церква (1872р)
Донецька	Святогірська Свято-Успенська Лавра (XVII – XVIII ст.); Христо-Різдвяний кафедральний собор
Київська	Георгіївська церква у Заворичах (1873 р.)
Чернігів	Іллінська церква (XI – XII ст.); Успенський Єлецький монастир (1060 р.)
Харків	Успенський собор (XVIII ст.); Театри і концертні зали
Одеська	Спасо-Преображенський собор
Донецька	Храм святого Петра Могили; собор Успіння Пресвятої Богородиці
Харківська	Будівля вокзалу в Охтирці, яка пережила 1943 р.
Дніпро	Дніпровський будинок органної та камерної музики
Херсонська	Корсунський монастир 18 століття
	Історичні будівлі
Харків	Бібліотека ім. Короленка; Будинок «Слово»
Суми	Сумський кадетський корпус; Сумська духовна семінарія
Київ	Меморіальний комплекс Бабин Яр

Джерело: складено автором на основі [5]

Було бажання показати всі пошкоджені та зруйновані пам'ятки культури України та закарбувати в пам'яті злочини, які окупанти вчинили за час повномасштабної війни. Однак це фізично неможливо, адже за даними Міністерства культури від атак ворога постраждали вже понад 900 об'єктів по всій країні: музеїв, театрів, бібліотек, освітніх центрів і релігійних установ.

У Міністерстві культури та інформаційної політики зазначають, що станом на 25 лютого 2024 року відомо про 103 музеї, які зазнали руйнувань під час війни. Також точну кількість пошкоджень не можна вирахувати через відсутність в Україні загального державного обліку музеїв.

Найбільше постраждали Донецька, Луганська, Харківська, Сумська, Чернігівська, Київська, Миколаївська, Херсонська та Запорізька області. Внаслідок підриву російськими окупантами Каховської ГЕС під водою опинилися майже півтори сотні пам'яток архітектури та археології, музеї Півдня України. Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки нагадує про найбільш гучні та жахливі злочини росіян проти української культури.

На сьогодні, музеї, що функціонують на окупованих територіях стали осередками російської пропаганди. Зазначимо, що також на ТОТ є музеї, які припинили роботу, а їхні будівлі знищені. Зокрема, такі осередки культури були в Бахмуті та Авдіївці.

В таблиці 3.4 наведена оцінка збитків туристичного сектору України від військових подій за категоріями.

У період запровадження військового стану в Україні сектор туризму поніс значні матеріальні збитки. За попередніми оцінками вони складають понад 193 млрд доларів США (табл. 3.4).

**Оцінка збитків туристичного сектору України від військових подій
за категоріями (млн. дол США)**

Категорія		Всього
Вартість невідкладних заходів, охорони, документації (вартість тимчасових робіт з охорони культурних туристичних об'єктів та вартість їх демонтажу)		387,84
Збитки від військових ушкоджень		535,17
В тому числі	Будівлі та об'єкти, що містять визнані культурні/соціальні цінності та рухомі культурні цінності та колекції, демонтаж сховищ культурних цінностей	327,22
	Будівлі та об'єкти, які містять визнані культурні/соціальні цінності та рухомі культурні цінності та колекції, кліренс складів культурних цінностей	204,51
	Демонтаж зруйнованих об'єктів туризму	2,96
	Розчищення завалів туристичних об'єктів	0,39
	Частково пошкоджені туристичні об'єкти: 1,25 відсотка за кліренс уламків від військових ушкоджень, за умови, що витрати, пов'язані з демонтажем, не понесені	0,08
Втрати доходів	Втрата доходу внаслідок закриття або недоступності культурних цінностей	438,24
	Втрата доходу через закриття готелів та подібних закладів розміщення	2,239
	Втрати доходів туристичних агентств / туроператорів	497,27
	Втрата доходу через збій у виробництві товарів у культурних та креативних індустріях	13000,39
	Втрата прибутку ЗМІ	2230,66
Всього		19328,56

Джерело: складено на основі даних [36]

Рекреаційно-туристичний потенціал України є надзвичайно багатим і створює всі умови для розвитку туризму. Однак російсько-українська війна значно ускладнює його повноцінне використання, спричиняючи руйнування

культурних, архітектурних та історичних пам'яток, а також природоохоронних територій та інших туристичних ресурсів.

2.3 Розвиток рекреаційно-туристичного комплексу та його проблеми в сучасних умовах

Туризм і рекреація стали важливими складовими економічного і соціального розвитку багатьох країн. Зокрема, в умовах глобалізації, швидкого розвитку технологій та зростання попиту на послуги в сфері відпочинку і оздоровлення, розвиток рекреаційно-туристично комплексу став пріоритетом для більшості країн світу. Рекреаційно-туристичний комплекс сприяє підвищенню міжнародного престижу країни, стимулює соціально-економічний розвиток регіонів і допомагає зберігати історико-культурну спадщину. В Україні, як і в інших країнах, є великі перспективи для розвитку цієї сфери, оскільки країна володіє багатими природними і культурними ресурсами, що можуть сприяти сталому розвитку туризму. [28]

Сучасні умови для розвитку рекреаційно-туристично комплексу включають глобальні тренди, які змінюють попит і пропозицію на туристичні послуги. До таких трендів можна віднести зростання значення екологічного туризму, здорового способу життя, цифрових технологій і онлайн-сервісів, а також потребу у розвитку спеціалізованих туристичних напрямків, таких як агротуризм, культурний туризм, wellness-туризм, пригодницький туризм тощо.

Успішний досвід розвитку туристично-рекреаційного комплексу в Західній Європі та США показує, що його внесок у ВВП значною мірою залежить від державної політики, спрямованої на створення сприятливих умов для туризму. Хоча основним регулятором темпів і напрямків розвитку в цьому секторі є ринкові відносини, держава, яка вважає туризм пріоритетним напрямком, не може обійтися без державного регулювання та підтримки. [60]

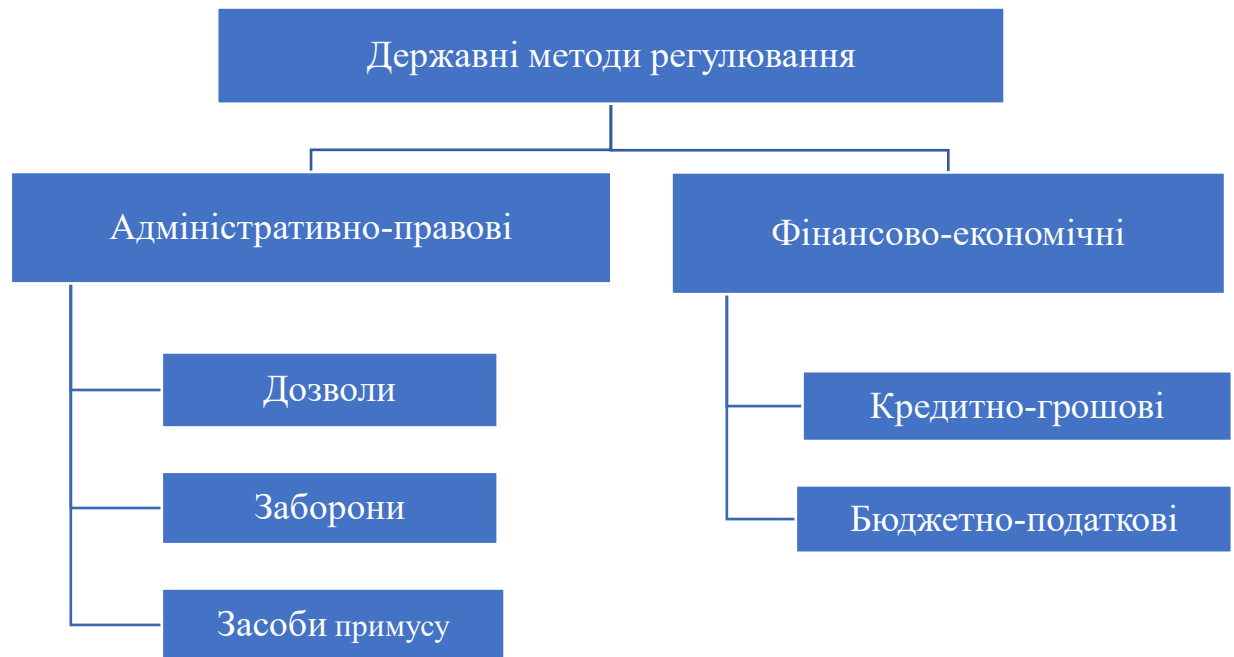
Основні напрями державного регулювання включають розвиток теорії регулювання в сфері туризму та рекреації, а також розробку методичних рекомендацій для досягнення цілей регулювання.

Державне регулювання розвитку туристично-рекреаційного комплексу передбачає діяльність державних органів, спрямовану на створення сприятливих умов для туризму, визначення пріоритетів, ініціювання та розробку концепцій і програм розвитку, їх правове, інформаційне, фінансове та кадрове забезпечення. [1]

Основною метою цього регулювання є розвиток туристичної галузі, задоволення потреб громадян у подорожах, створення нових робочих місць, збільшення доходів держави і громадян, а також збереження туристичних об'єктів. [1]

У країнах, де присутня державне регулювання ринку рекреаційно-туристичних послуг, реалізуються дві моделі, або створені спеціальні органи державної влади, або ж регулювання здійснюється багатoproфільними органами. Перша модель реалізується в країнах, де на частку туризму припадає основна частка валютних надходжень і передбачає масштабну участь держави в розвитку туризму. В країнах, що реалізують другу модель (в основному європейські країни) питаннями розвитку туристично-рекреаційного комплексу відає певне багатогалузеве міністерство, найчастіше економічного профілю, який в основному займаються вирішенням загальних питань державного регулювання. [22]

На рисунку 2 наглядно представлено державне регулювання туристично-рекреаційного комплексу, яке реалізується за допомогою як адміністративно - правових, так і фінансово - економічних методів. Серед інструментів регулювання можна виділити ліцензування, технічні регламенти, тарифне і цінове регулювання, податкові ставки та пільги, мита, державні інвестиції, позики, дотації, субсидії, компенсації тощо. [38]

Джерело: складено на основі [36]

Рис 2. Методи державного регулювання розвитку туристично-рекреаційного комплексу

Адміністративно - правові методи застосовуються з метою створення певних «правил гри» у цій сфері і ґрунтуються на регулюючих діях щодо забезпечення - правової інфраструктури . Вони обмежують рамки поведінки економічних агентів і часто носять суворий характер. Фінансово-економічні методи не обмежують свободу вибору надаючи суб'єктам туристично-рекреаційного комплексу право на вільне прийняття рішення. [38]

Для вдосконалення процесу регулювання туристично-рекреаційного комплексу доцільно робити акцент на економічних методах, використовуючи адміністративні інструменти лише у виняткових ситуаціях. Це дозволяє забезпечити гнучкість і ефективність управління, мінімізуючи надмірне втручання держави. [38]

Оскільки регулювання є важливою функцією управління, його здійснюють органи виконавчої влади, відповідальні за сферу туризму. Структура таких органів повинна бути оптимальною і відповідати обсягу та

характеру завдань, які вони виконують, щоб забезпечити ефективне вирішення питань розвитку туризму. [38]

Модель реалізації державної політики розвитку туристично-рекреаційного комплексу представлена на рисунку 3.

Джерело: складено на основі [38]

Рис. 3. Модель реалізації державної політики розвитку туристично-рекреаційного комплексу

В умовах ринкових відносин, економічної та екологічної нестабільності, які можуть деформувати ринок послуг, виникає потреба в прийнятті ефективних управлінських рішень на всіх рівнях державної влади. Для цього необхідно вдосконалювати управлінську діяльність, використовуючи сучасні технології, такі як моніторинг, прогнозування, планування, моделювання, просування та маркетинг. Це сприятиме більш якісному регулюванню та розвитку туристично-рекреаційного комплексу в нестабільних умовах.

Успішний розвиток туристичної інфраструктури неможливий без забезпечення транспортної доступності, розвитку цифрових технологій, створення комфортних умов для туристів, а також без належної організації рекреаційної інфраструктури. Велике значення має і державна політика, яка сприяє інвестиціям у розвиток рекреаційної сфери, створення нових курортних і туристичних комплексів, а також збереження природних і культурних ресурсів.

Характер рекреаційних послуг залежить від того, які саме цілі переслідує користувач при їх отриманні — будь то здоров'я, розваги, пізнання, фізична активність чи соціалізація.

Для розвитку рекреаційно-туристично комплексу важливо забезпечити природні умови, наявність історико-культурних пам'яток, а також достатньо матеріальних і трудових ресурсів.

Розвиток рекреаційно-туристично комплексу України стикається з кількома значними викликами в сучасних умовах. Ось деякі з них:

1. Нестабільність економічної ситуації: Політична та економічна нестабільність в Україні, особливо через війни та конфлікти, значно ускладнює залучення інвестицій у туристичний сектор. Це обмежує розвиток інфраструктури та погіршує доступ до фінансових ресурсів для підприємств у галузі.

2. Низький рівень інфраструктури: Відсутність достатнього розвитку інфраструктури, такої як транспортні мережі, готельний бізнес, місця для дозвілля та обслуговування туристів, обмежує привабливість України як туристичного напрямку. Це також ускладнює доступ до рекреаційних ресурсів, навіть якщо вони є.

3. Неопрацьованість маркетингової стратегії: Брак ефективної маркетингової стратегії та брендингу, здатних залучити міжнародних туристів, є ще одним викликом. Багато потенційних туристичних можливостей залишаються непоміченими на міжнародному рівні.

4. Низька якість сервісу: Не всі туристичні підприємства можуть забезпечити високий рівень обслуговування, що впливає на загальний імідж туристичного комплексу країни. Багато послуг у сфері туризму не відповідають світовим стандартам.

5. Екологічні проблеми: Проблеми забруднення навколишнього середовища, деградації природних ресурсів та недостатній контроль за їх використанням можуть призвести до втрати привабливості природних рекреаційних територій.

6. Конкуренція з іншими країнами: Туристична галузь є глобальною, і Україна стикається з серйозною конкуренцією з боку інших країн, які активно розвивають свої туристичні можливості. Інші країни можуть пропонувати більшу стабільність, інфраструктуру та високий рівень обслуговування.

7. Низький рівень інвестицій у розвиток туризму: Відсутність державних та приватних інвестицій у розвитку туристичної інфраструктури значно сповільнює прогрес у створенні нових туристичних продуктів, розширенні інфраструктури та підвищенні якості послуг.

8. Проблеми з безпекою: Тривалий конфлікт на сході країни і загальна ситуація безпеки можуть стримувати туристів від відвідування України, особливо іноземних гостей.

9. Погане управління та координація: Недостатня координація між органами влади та приватним сектором часто призводить до дублювання зусиль, неефективного використання ресурсів і недостатньої підтримки розвитку інфраструктури. [6]

Ці фактори потребують комплексного підходу до вирішення і активної співпраці між урядом, бізнесом та місцевими громадами для того, щоб забезпечити сталий розвиток рекреаційно-туристичного комплексу України.

РОЗДІЛ 3

БІЗНЕС-ПЛАН СТВОРЕННЯ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ

3.1 Резюме

В Україні спостерігається збільшення інтересу до внутрішнього туризму, особливо у зв'язку з обмеженнями міжнародних подорожей та економічною нестабільністю. Глемпінг, як поєднання комфортного відпочинку з природою, стає популярним серед туристів, які шукають нові формати відпочинку, але не бажають жертвувати зручністю.

Глемпінг стає все більш популярним серед українських підприємців. Цей інтерес пояснюється не тільки зростаючим попитом на унікальні види відпочинку, але й відносною доступністю та гнучкістю такого бізнесу. Відкриття глемпінгу потребує значно менших інвестицій, ніж будівництво готелів. До того ж, якщо обрана локація не виправдовує очікувань, завжди є можливість перенести бізнес на інше місце.

Глемпінг відповідає світовим тенденціям щодо екологічно чистого туризму. Зростаюча екологічна свідомість українців стимулює попит на відпочинок, який мінімально впливає на навколишнє середовище. [40].

Наш бізнес-план передбачає відкриття рекреаційного комплексу «Folk-glamping» в історичному селищі Олика, що у Волинській області. Це затишне місце для відпочинку, розташоване на березі мальовничого озера серед величних дубів парку Радзивілів. Тут можна повністю відволіктися від міського шуму та щоденного стресу, насолоджуючись гармонією природи та спокоєм.

Готові глемпи, в кількості п'яти одиниць, планується придбати в компанії Glamping UA. Нами був вибран Safari 32 — це універсальний глемп, в якому легко облаштувати усе необхідне для сімейного та групового відпочинку. У наметі достатньо місця для комфортного розміщення до 4 осіб.

Кожен глемп буде оснащений усіма необхідними зручностями, створюючи атмосферу комфорту та затишку завдяки використанню природних матеріалів у дизайні. З кожного будиночка відкриватиметься чудовий краєвид на озеро та замок.

Кожен котедж матиме власну терасу, де гості зможуть розслабитися, насолоджуючись панорамою озера та замку. Також, для більш приємного відпочинку, додатково планується встановлення двох чанів з гарячою водою та каркасного басейну. Це стане чудовим місцем для романтичних вечорів під зоряним небом або для дозвілля дітей.

Ми вважаємо, що в умовах війни особливо важливим є психоемоційне відновлення наших захисників, їхніх сімей, дітей, які постраждали від війни або мають хронічні захворювання. Наш центр стане місцем «перезавантаження» та відновлення сил для військових у відпустці, їхніх родин і вимушених переселенців.

Глемпінг буде розташований у географічному центрі Волині — історичному селищі Олика, що має значне культурне значення для України та Польщі. У цьому регіоні зосереджено багато історичних пам'яток, але немає жодного закладу розміщення (готелю, садиби чи кемпінгу). Селище зручно розташоване на рівній відстані від Луцька, Рівного та Дубна, що робить локацію доступною та унікальною конкурентною перевагою.

Для формування клієнтської бази та залучення відвідувачів створюється профіль в популярних соціальних мережах а також власний сайт, який не тільки підвищить репутацію глемпінгу, а й спростить процес отримання інформації про послуги. На сайті користувачі можуть ознайомитись з описом глемпінгу, переглянути оздоблення номерів, вільні дати, ціни, прочитати відгуки та враження інших туристів і гостей глемпінгу.

Найкраща реклама для глемпінгу - це кваліфіковані співробітники та приємна атмосфера. До складу персоналу глемпінгу входить директор, який поєднує в собі функції бухгалтера, адміністратор, прибиральниця та 2 менеджери по території.

Для створення глемпінгу необхідна початкова сума інвестицій у розмірі 2604,4 тис.грн. Річна сума чистого прибутку від ведення діяльності глемпінгу становитиме 1756,1 тис. грн. При умові виконанні всіх запланованих витрат і доходів рівень рентабельності глемпінгу становитиме 55,1%, а окупність початкової суми інвестицій становитиме 1,48 років

Концепція комплексу спрямована на релакс-відпочинок серед дубового лісу, на березі озера з краєвидом на замок Радзивілів. Ми пропонуємо формат повільного туризму, усамітнення, можливості спілкування з рідними, а також поєднання роботи та відпочинку. Такий підхід сприятиме відновленню психоемоційного стану гостей.

Враховуючи сучасні тенденції до екологічного туризму та мобільних рішень, глемпінг може стати важливим компонентом українського туристичного ландшафту, сприяючи відновленню економіки після війни. [40]

3.2 Опис продукту – послуги

Основне завдання глемпінгу — забезпечити комфортний відпочинок на природі, поєднуючи переваги кемпінгу з зручностями готелю. Глемпінг дозволяє насолоджуватися природою без необхідності жертвувати комфортом, пропонуючи сучасні умови проживання, такі як зручні ліжка, електрика, санвузли, Wi-Fi.

Глемпи – це тимчасові конструкції, тому для їх становлення не потрібно спеціальних дозволів. При цьому шукати зручні рівні майданчики теж не обов’язково: глемпи можна розміщувати на схилах і навіть на висоті до 4 метрів над рівнем землі [40].

Глемпи повністю відповідають екологічним стандартам. Виготовляються із застосуванням сучасних інженерних систем і безпечних технологій. Попит на таку продукцію сьогодні особливо високий [40].

Організація і управління глемпінгом не вимагає великого штату співробітників. Це може бути форма сімейного бізнесу. До того ж не потрібно великих капіталовкладень. Починати вигідно навіть з покупки двох-трьох

наметів. За попередніми підрахунками навіть при заповнюваності 60% і тільки в сезон, глемпи окупаються за 2-3 роки [40].

Ми плануємо відкриття відпочинкового рекреаційного-центру (глемпінгу) в історичному селищі Олика Волинській області. Це спокійне та відпочивальне місце, розташоване на березі живописного озера серед величезних дубів парку Радзивілів. Це ідеальне місце для відпочинку від міської метушні та повсякденного стресу, де природа та спокій поєднуються для створення незабутнього досвіду.

Глемпінг буде з п'яти окремих будиночків, розташованих вздовж берега озера. Кожен з цих будиночків - це комфортабельний котедж зі всіма зручностями для вашого відпочинку. Дерев'яні стіни та природні матеріали в дизайні створюють атмосферу тепла та затишку. Це дозволяє потенційним гостям насолоджуватися прекрасним видом на озеро та замок.

Кожен будиночок оснащений власною терасою з чаном з гарячою водою, насолоджуючись панорамним краєвидом на озеро та замок. Це ідеальне місце для романтичних вечорів під зірками або для занять дітей, які можуть бігати на трав'яному газоні під наглядом батьків. На літній період планується встановлення каркасного басейну для гостей.

Вважаємо, що в умовах війни психо-емоційне відновлення є актуальним для наших захисників, їх сімей, дітей, що постраждали від війни або мають хронічні захворювання. Центр відпочинку буде користуватися попитом для «перезавантаження», відновлення сил наших захисників у відпустці з родинами що мають статус ВПО.

Розташування глемпінгу планується в історичному селищі Олика, географічному центру Волині, місцевості яка має історичне значення для України та Польщі, велику кількість пам'яток та немає жодного закладу розміщення (готелю, садиби, кемпінгу) навкруги. Селище Олика розташовано на приблизно однаковій відстані від великих міст – Луцька, Рівного та Дубно. Тобто саме локація серед історичної спадщини та відсутність аналогічних закладів поблизу вже є унікальною конкурентною перевагою.

Концепція закладу передбачає релакс-відпочинок на природі, серед дубового лісу на березі озера з видом на культурну спадщину – замок Радзивілів. Це повільний туризм, усамітнення, спілкування з родиною, дітьми, можливість поєднувати роботу та відпочинок. Такий від туризму сприяє відновленню психо-емоційного стану.

Продуктом бізнесу є емоція, яка надається гостям через послуги. Послугами є: проживання в окремих дерев'яних будиночках, з екологічно чистих матеріалів на природі. Кожний будиночок – це окремий номер для родини, оснащений всім необхідним – комфортним ліжком, власною кухнею, санвузлом, побутовою технікою, посудом, каміном та спліт-системою. На терасі розташований чан в вигляді чаші-офуро з джакузі та підігрівом води дровами; мангал та зона відпочинку

В рекреаційному центрі пропонується надання супутніх послуг, як-то: екскурсії (Олицький замок та костел, Луцький замок, Пересопниця, Дубенський замок та Тараканівський форт, Клевань та Тунель Кохання, Цуманська пуща), прогулянки лісом (пішохідні та велосипедні), відпочинок на воді (сапи, байдарки), а також смачні страви на грилі з місцевих крафтових продуктів.

Унікальністю цього продукту є незабутній досвід гостей відпочинкового комплексу від поєднання релаксу на природі, дотичності до культурної спадщини, гастрономічного задоволення від свіжих локальних продуктів.

3.3 Аналіз ринку і конкурентів

Ще у 2020-му наметових готелів в Україні було не більше п'яти, але зараз їх кількість стрімко росте.

Розглянемо можливих конкурентів нашого рекреаційного центру. Для цього використаємо їх інформацію із соціальних мереж, а саме в Instagram. З отриманої інформації складемо таблицю 3.1.

Аналіз конкурентів Волинської області

Найменування	Розташування	Ціна	Підписників в Instagram
Asket_Frame	15 км від Луцька	3000-3500	1603
Sokirichi_Kinniy_Club	18 км від Луцька	Треба телефонувати	11500
Scandidim	у самому Луцьку	Треба телефонувати	1100
Ochotyn.Baza	у самому Луцьку	4000-5000	4447
Dolunahouse	15 км від міста Луцьк	3500-4500	1014
Dacha_New_House	10 км від Луцька	3500-4000	3130
Sota_House1	40 км від Луцька	Треба телефонувати	4362
Skadi.Rest	30 км від Луцька та Рівного	4000-4500	20800
Dream_House_Lutsk	18 км від Луцька	Треба телефонувати	7407
Sosnovyii.Chan	50 км від Луцька	3500-4000	2034

Джерело: власні спостереження автора

Розглянувши дані таблиці 1 можна зазначити, що в Волинській області існують багато глемпінгів, які розташовані поблизу Луцька, а деякі, навіть в самому Луцьку. Вся вони мають високий рівень комфортності (наявні всі зручності). Вартість розміщення за добу починається в середньому від 3000 грн за двомісне розміщення у будні дні і 5000 грн - вихідні. Деякі глемпінги не показують вартість відпочинку, що суттєво впливає на їх рейтинг.

Найбільшим недоліком всіх розглянутих глемпінгів – є недостатній рівень реклами.

3.4. Маркетинговий план

Маркетинговий план є невід'ємною частиною загального стратегічного планування глемпінгу. Для успішного втілення маркетингової концепції необхідно розробити чіткий план, який стане орієнтиром і підлягатиме

обов'язковому виконанню. Без такого плану маркетингові зусилля глемпінгу можуть втратити бажаний напрямок.

Основні цілі маркетингового плану глемпінгу:

- Визначення напрямків розвитку маркетингової діяльності (територія збуту, види туризму, обсяги продажу тощо);
- Узгодження маркетингових цілей із загальними цілями;
- Орієнтація агентства на реальні умови ринку;
- Співвідношення витрат на маркетинг із фінансовими та матеріальними ресурсами глемпінгу.

Усі маркетингові зусилля мають бути спрямовані на створення значних переваг для існуючих і потенційних клієнтів. На туристичний попит і ринок впливає низка ключових факторів. Основним серед них є купівельна спроможність споживачів, тобто наявність коштів у населення та готовність витрачати їх на подорожі.

Основні чинники, що впливають на туристичний попит:

- Зміна купівельної поведінки;
- Рівень доходів населення;
- Приналежність до певної раси, статі;
- Освіта та професія;
- Модні тенденції;
- Час, звичаї, звички, традиції та спосіб життя.

Завдяки ретельному аналізу споживачів у процесі дослідження ринку створюється портрет гостя, який найкраще відповідає потребам і цілям курортного комплексу. На основі проведених досліджень можна зробити висновок, що попит на послуги туристичної фірми залишається стабільним і має тенденцію до зростання.

Для ефективного просування своїх послуг необхідно чітко організувати маркетингову діяльність, оскільки реклама в туризмі є одним із ключових інструментів зв'язку між виробниками і споживачами туристичних послуг.

Реклама виступає формою опосередкованого спілкування між туристичним продуктом і його потенційними клієнтами.

Мета реклами: привернути увагу, викликати інтерес, передати інформацію споживачеві та спонукати його до певних дій. Специфіка реклами в туристичній індустрії визначається особливостями її продукту і полягає в наступному:

1. Туристична реклама несе значну відповідальність за достовірність та точність інформації. На відміну від матеріальних товарів, туристичні послуги не мають постійної якості або форми, тому важливо розвивати інформаційно-пропагандистську функцію реклами.

2. Специфіка туристичного обслуговування вимагає використання засобів наочності, які найкраще передають атмосферу та цілі відпочинку. У зв'язку з цим широко застосовуються фотоматеріали, ілюстрації та барвисті візуальні елементи.

Реклама є постійним супутником туризму, обслуговуючи клієнтів не лише до подорожі, але й під час та після неї. Основні цілі реклами :

1. Інформаційні - надання інформації про продукт; формування іміджу товару та корпоративного іміджу; коригування уявлень про відпочинок.

2. Переконливі: мотивація до купівлі; збільшення обсягів продажу; зміна ставлення до продукту; проведення "здорових" антиконкурентних заходів.

3. Нагадувальні: підтримка поінформованості та попиту; підтвердження іміджу.

Принципи реклами в туризмі:

1. Оголошення повинні бути короткими.
2. Реклама повинна бути зрозумілою для клієнта. Інформація, подана на початку та в кінці повідомлення, запам'ятовується краще, ніж у середині. Матеріал повинен бути різноманітним або незвичайним для кращого запам'ятовування. Інформація легше сприймається, якщо вона не суперечить звичним уявленням і переконанням клієнта.

Рекламні засоби в туризмі включають різноманітні канали для залучення клієнтів:

- Преса: газети, журнали, довідники, путівники.
- Спеціальні заходи: ваучери на знижки, ваучери на відрив.
- Реклама в транспорті: внутрішні та зовнішні рекламні щити.
- Телебачення і радіо, зовнішня реклама: вивіски, плакати, анімаційні білборди, світлові установки.
- Фільми: комерційний і некомерційний прокат, короткометражні фільми, "хвилинки", рекламні ролики.
- Реклама в місцях продажу: вітрини, рекламні щити, наклейки.
- Директ-мейл: каталоги, брошури.
- Соціальні мережи: Instagram, Facebook, TikTok тощо.

Ці засоби допомагають охопити широку аудиторію та ефективно просувати туристичні послуги.

Портрет гостя глемпінгу це молоді пари або родини, 25-40 років із середнім і вище середнього рівнем доходу, добре освідченні. Це можуть бути IT-фахівці і досвідчені мандрівники, які вже спробували такий відпочинок за кордоном, а також клерки, офіс менеджери та приватні підприємці.

Велике значення для агентства має фірмовий стиль (бренд, логотип), просте ім'я, що запам'ятовується. Тому над створенням логотипу планується попрацювати до початку проекту.

Також важливу роль відіграє місце розташування глемпінгу - клієнти повинні легко дістатися до місця розташування, мати гарний краєвид та отримати повне задоволення від відпочинку.

Перед відкриттям та протягом перших місяців роботи буде проведена рекламна кампанія, яка включає такі компоненти: розповсюдження рекламних листівок, розміщення реклами, реклама в газетах і в соціальних мережах.

Для формування клієнтської бази та залучення відвідувачів створюється профіль в популярних соціальних мережах. Профіль повинен бути

різноманітним, містити корисну інформацію, а також красиві фото та відео, які будуть викликати бажання побувати в цих місцях.

Планується створити власний сайт, який не тільки підвищить репутацію глемпінгу, а й спростить процес отримання інформації про послуги. На сайті користувачі можуть ознайомитись з описом глемпінгу, переглянути оздоблення номерів, вільні дати, ціни, прочитати відгуки та враження інших туристів і гостей глемпінгу. Використовувати рекламні засоби потрібно комплексно. Для будь-якої сфери послуг усна реклама є найефективнішим способом реклами. Тому найкраща реклама для глемпінгу - це кваліфіковані співробітники та приємна атмосфера.

5. Організаційний план

Повна назва рекреаційного центру (глемпінгу) - **«Folk-glamping»** – це підприємство, засновником якого є фізична особа, яка реєструє свою підприємницьку діяльність відповідно до правил оформлення ФОП, а саме 3 група оподаткування (спрощена). Організація бізнесу здійснюється за рахунок коштів приватної особи – її засновника. Власник самостійно обирає персонал на роботу, а також забезпечує необхідним інвентарем.

Одним з найважливіших факторів стабільної роботи – персонал, який повинен бути досвідченим, згуртованим, мати можливість вирішувати поставлені завдання і реалізовані плани перспективного розвитку компанії. Тому, власник самостійно обирає професіонал, відповідної спеціальної підготовки і здатних забезпечити високий рівень сервісу.

До складу персоналу глемпінгу входить директор, який поєднує в собі функції бухгалтера, адміністратор, прибиральниця та 2 менеджери по території. Співробітники компанії запрошуються після розміщення оголошень у ЗМІ за рекомендацією кадрових агентств. Відносини керівництва і працівників, охорона праці та соціальний розвиток регулюються законодавством. В обов'язки адміністратора входить спілкування з гостями

глемпінгу, обговорення умов розміщення, бронювання місць і квитків. Адміністратор повинен вміти швидко вирішити проблему гостя, запропонувати додаткові послуги. Обов'язкові вимоги до співробітників туристичної компанії: вік 25 - 50 років; вища освіта; гарна українська мова, бажано знати і англійську мову. Кандидати на посаду адміністратора глемпінгу мають володіти певними характеристиками, а саме: грамотна вимова і розвинене мовлення, охайність, комунікабельність, спритність, стресостійкість, тактовність, наполегливість, навички ділового спілкування, організованість і вміння працювати з гостями. Знання етикету дуже бажане. Вимога володіння комп'ютером, хоча б на рівні знання текстових редакторів Word і Excel є обов'язковою.

Власник (директор) виконує функції бухгалтера, тому в його обов'язки входить робота з документами та підготовка фінансової звітності. Також його обов'язками є зустріч з органами, які перевіряють діяльність підприємств, клієнтами, прийом дзвінків та листів, обізнаність в умовах відпочинку, планування акцій, ведення груп у соціальних мережах.

Прибиральниця має наводити порядок в глемпінгу після кожного виїзду, передавати брудну білизну в пральні та отримувати чисту білизну, виконувати певні доручення за потребою.

Місячний оклад працівників глемпінгу становитиме: 15 тис. грн – директор, адміністратор – 12 тис. грн., прибиральниця та 2 менеджери по території по 8 тис. грн. Також планується для всіх робітників преміювання, в залежності від інтенсивності роботи та завантаженості глемпінгу. Місячний фонд оплати праці працівників становить 51 тис. грн.

Відповідно до планових організаційних заходів, загальні витрати на організацію діяльності рекреаційного комплексу представлені в таблиці 3.2.

Аналізуючи дана таблиці 3.2, можна визначити, що попередньо витрати на створення та організацію рекреаційного комплексу (глемпінгу) з п'яти наметів становитимуть 2604,4 тис. грн.

Витрати на створення та організацію глемпінгу «Folk-glamping»

Найменування	Ціна в дол. США	Сума	
		Дол.*	грн
Safari 32**	6000,0	30000,0	1257300,0
Рецепція	5000,0	5000,0	209550,0
Малоцінні активи	2070,0	10350,0	433785,0
Інженерне устаткування	1000,0	5000,0	209550,0
Pool&Spa	6693,0	6693,0	280479,0
Оздоблення території, 10%	600,0	3000,0	125730,0
Інше, 5%	300,0	1500,0	62865,0
Транспортні видатки 1,7 %	120,0	600,0	25146,0
Загальна вартість		62143,0	2604405,0

* курс долара 41,91 грн ** планується придбати 5 глемпів

Джерело: власні розрахунки автора

6. Виробничий план

Враховуючи те, що глемпи це тимчасові конструкції і для їх становлення не потрібно спеціальних дозволів, то наш глемпінг розташований на природі, серед дубового лісу на березі озера з виглядом на культурну спадщину – замок Радзивілів в селище Олика.

Розташування глемпінгу буде відповідати вимогам до спокійного, релаксного відпочинку подалі від великих міст, людей, транспорту та повітряних тривог. Готові глемпи, в кількості п'яти одиниць, планується придбати в компанії Glamping UA. Нами був вибран Safari 32 — це універсальний глемп, в якому легко облаштувати усе необхідне для сімейного та групового відпочинку. У наметі достатньо місця для комфортного розміщення до 4 осіб. [65]

Витрати на внутрішнє оснащення глемпу всім необхідним для комфортного проживання представлені в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Витрати на внутрішнє оснащення глемпу

Найменування	Ціна одиниці, грн	Кількість	Сума
Меблі та внутрішні оздоблення:			
Ліжко SOKME Скарлет 160х200 см дуб сонома/венге магія	3131	5	15655
Матрац ЕКО 42 розмір 160*190	3837	5	19185
Тумба приліжкова BILLUND	1250	5	6250
Столовий комплект JEGIND д.105см білий + 4 JEGIND натура	11000	5	55000
Стелаж для коридору TRAPPEDAL дуб/чорний	5499	5	27495
Освітлення інтер'єру	900	5	4500
Освітлення фасадне Гирлянда уличная без ламп 10 патронів 8 м	760	5	3800
Холодильник Ardesto DTF-M212W143	8699	5	43495
Термочайник Delfa 3402 X	299	5	1495
Мікрохвильова піч Liberton LMW-2076 M	2299	5	11495
Классический белый столовый сервиз Luminarc Everyday 30 предметов (G5520) 6 персон	1664	5	8320
Газова плита настільна Domotec MS 6662 2 конфорки (MG2)	436	5	2180
Знищувач для комах, комарів, мух MOSQUITO LMN 104 20W	940	5	4700
Комплект постільної білизни двоспальний	1254	10	12540
Обігрівач інфрачервоний UFO BASIC UFO-YU23EN 2000-2300W у комплекті з ніжкою	4999	5	24995
Дрібне устаткування	10000	5	50000
Санвузол:			
Тумба 50 см напольная Осло-50 Wood умивальник Cersanit Артеко 50	3920	5	19600
Дзеркало MT 500х700х20 мм з полицею з МДФ	1403	5	7015

Продовження таблиці 3.3			
Бойлер ARISTON BLU EVO R 10 U/3	3849	5	19245
Унітаз-компакт Cersanit MITO GREY 011 PRESIDENT	2750	5	13750
Душова кабіна UP (Underprice) НК-8140 Q 800x800x1950 профіль сатин, скло графіт	6198	5	30990
Станція каналізаційна LEO 0,6 кВт Hmax 8,5 м Qmax 110 л/хв 3 входу + фронтальний вхід 90 мм 3,0 (776914)	8700	5	43500
Комплект змішувачів для ванної Cron Hansberg Set-2 (CR0843)	1716	5	8580
Загальна сума витрат	85503		433785

Джерело: власні розрахунки автора

Таким чином, на оснащення п'яти глемпів потрібно 433,8 тис. грн.

На території глемпінгу є дві бочки-купіль на дровах та каркасний басейн для більш комфортного відпочинку. Витрати на ці бочки та басейн представлені в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Витрати на додаткове оснащення глемпінгу

Найменування	Ціна		Кількість	Сума
	дол	грн		
Бочка-купіль на дровах «Везувій», котел 15 кВт	1550,0	64960,5	2	129921,00
Автозахист котла від перегріву	50,0	2095,5	2	4191,00
Чохол	120,0	5029,2	2	10058,40
Поручні	200,0	8382,0	2	16764,00
Фільтр Emaux V350	235,0	9845,0	2	19690,00
Захисний кожух для димаря	70,0	2933,7	2	5867,40
Сходи	60,0	2514,6	2	5029,20
Каркасний басейн Bestway 56475 (732x366x132см)	1407,0	58958,0	1	58958,00
Трубопроводи	716,0	30000,0	1	30000,00
Загальна сума витрат				280479,00

* курс долара 41,91 грн

Джерело: власні розрахунки автора

Формування виробничих витрат на проведення туристичної діяльності здійснюється за статтями витрат, що відображені в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Місячна сума витрат діяльності глемпінгу

Статі витрат	Місячні витрати, грн
Заробітна плата персоналу	51000
Нарахування на заробітну плату	11730
Оплата праці з нарахуваннями	62730
Оренда ділянки	5000
Амортизаційні відрахування, всього	21811,20
у т.ч. основні засоби (10%)	17473,30
малоцінні устаткування (10%)	4337,90
Витрати на господарські потреби	800
Оплата комунальних послуг	6000
Витрати на рекламу	3000
Інші супутні витрати	1500
Всього витрат за місяць:	100841,20

Джерело: власні розрахунки автора

Одже, місячна сума витрат туристичного агентства, пов'язаних з його діяльністю становитиме 100,9 тис. грн, а річні витрати відповідно будуть складати 1210,01 тис грн.

7. Фінансовий план.

Для ефективного управління фінансами глемпінгу потрібно ретельне планування всіх фінансових потоків, процесів і відносин підприємства

У розробці фінансового плану даного проекту використовуємо дані з попередніх розділів, наведених в розділі 3.

Визначення планової виручки від відпочинку гостей в глемпінгу, за рік і по місяцям, наглядно представлено в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6.

Планова річна виручка від відпочинку гостей в розрахунку на 1 глемпінг

Місяць	Днів в місяці	Завантаження номерів в:		Середній тариф глемпу за місяць, грн	Виручка, грн
		днях	%		
Січень	31	14	46	2800	39200
Лютий	28	11	40	1600	17600
Березень	31	14	46	1800	25200
Квітень	30	15	50	2000	30000
Травень	31	20	65	2700	54000
Червень	30	24	80	3000	72000
Липень	31	28	91	3200	89600
Серпень	31	28	91	3200	89600
Вересень	30	21	70	3000	63000
Жовтень	31	17	55	2500	42500
Листопад	30	12	40	1500	18000
Грудень	31	14	46	2800	39200
Всього за рік	х	х	х	х	579900

Джерело: власні розрахунки автора

З таблиці 3.6 видно, що планова виручка за рік одного глемпу складає 579,9 тис.грн, а враховуючи те, що нами заплановано 5 глемпів, то загальна річна виручка буде складати – 2899,5 тис.грн

Планування завантаженості глемпінгу відбувалось з врахуванням сезонності.

Окупність витрат та розрахунок чистого прибутку діяльності створеного глемпінгу наведені в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7.

Прибуток від діяльності глемпінгу та окупність інвестицій

Показники	Значення
Загальна річна виручка від діяльності глемпінгу, тис. грн.;	3189,5
в тому числі від бронювання номерів	2899,5
супутних послуг	290,0
Річна сума витрат на здійснення діяльності глемпу, тис. грн.	1210,0
Місячна сума витрат на здійснення діяльності глемпу, тис. грн.	100,9
Розмір початкових інвестиції на організацію та створення глемпінгу, тис. грн.	2604,4
Прибуток від здійснення діяльності, тис. грн.	1979,4
Чистий прибуток (без податку) глемпінгу, тис. грн	1756,1
Рентабельність діяльності глемпінгу %	55,1
Окупність інвестицій, років	1,48

Джерело: власні розрахунки автора

Проведені розрахунки свідчать, що річна сума чистого прибутку від ведення діяльності глемпінгу становить 1756,1 тис. грн. При цьому, для створення глемпінгу початкова сума інвестицій становитиме 2604,4 тис.грн. При умові виконанні всіх запланованих витрат і доходів рівень рентабельності глемпінгу становитиме 55,1%, а окупність початкової суми інвестицій становитиме 1,48 років.

8. Ризики проекту

Створення глемпінгу в Україні може бути перспективною бізнес-ідеєю, оскільки цей напрямок туризму стає дедалі популярнішим. Однак є певні ризики, які варто врахувати, щоб мінімізувати можливі втрати та забезпечити стабільний розвиток. Основними ризиками можуть бути:

- Зміна економічної ситуації: коливання курсу валют, інфляція або економічні кризи, які можуть суттєво вплинути на платоспроможність потенційних клієнтів;
- Високі початкові витрати: Земля, обладнання та інфраструктура можуть бути дорогими, особливо якщо обирати екологічно чисті матеріали;
- Нестабільність доходів: Глемпінг має сезонний характер, тому у низький сезон прибутки можуть знижуватись;
- Бюрократія: Труднощі з отриманням дозволів на будівництво, оренду землі чи підключення до комунікацій;
- Кліматичні умови: Нестабільна погода (дощі, сніг, спека) може відлякувати туристів або ускладнювати експлуатацію глемпінгу;
- Екологічні вимоги: Важливо враховувати вплив на природу, адже недотримання екологічних норм може викликати проблеми з громадськістю або владою;
- Стихійні лиха: Зсуви ґрунту, повені чи пожежі можуть завдати шкоди інфраструктурі;
- Насичення ринку: У регіонах з високою концентрацією глемпінгів може бути складно виділитися серед конкурентів.
- Нестача маркетингу: Без якісної реклами і просування важко привернути увагу цільової аудиторії.
- Військовий конфлікт: Нестабільна безпекова ситуація в Україні може зменшити потік туристів, особливо іноземців.
- Кадрові проблеми: Знайти кваліфікований персонал у віддалених регіонах може бути складно.

ВИСНОВКИ

Україна володіє унікальними природними, культурними та історичними ресурсами, які створюють усі умови для того, щоб стати одним із провідних центрів рекреації та туризму у світі. Однак, незважаючи на значний потенціал, сучасний стан функціонування галузі має певні проблеми, які стримують її ефективність.

Однією з ключових перепон є недосконалість нормативно-правового регулювання. Для успішного розвитку туристичної сфери необхідно внести зміни до законодавства, які б враховували потреби сучасного ринку. Це може включати спрощення процедур для підприємців, що працюють у цій сфері, створення більш прозорих механізмів залучення інвестицій і захисту рекреаційних ресурсів.

З переходом України до ринкової економіки індустрія відпочинку та оздоровлення на базі використання рекреаційних ресурсів може стати важливою статтею доходів державного та місцевих бюджетів. Зокрема, розвиток цієї сфери може стимулювати створення нових робочих місць, збільшення внутрішнього та зовнішнього туризму, а також надходження валютної виручки від іноземних туристів.

Однак для реалізації цього потенціалу необхідно зосередитися на кількох важливих аспектах. По-перше, потрібні інвестиції в розвиток туристичної інфраструктури: будівництво доріг, створення сучасних зон відпочинку, модернізація готельних комплексів і розширення доступу до природних пам'яток. По-друге, держава має активно просувати Україну як туристичний напрямок на міжнародному рівні після закінчення війни.

Загалом, вирішення вищезазначених проблем, а також стратегічний підхід до розвитку туризму дозволять Україні зайняти гідне місце серед провідних рекреаційно-туристичних країн світу. Це не лише сприятиме економічному зростанню, але й зміцнить позитивний імідж країни у світі.

Україна володіє значним рекреаційним потенціалом, який може задовольнити потреби населення у санаторно-курортному лікуванні, оздоровленні та відпочинку, а також сприяти розвитку туризму. Проте існують серйозні проблеми, які обмежують ефективність використання цих ресурсів і потребують негайного вирішення.

Однією з основних проблем є нездатність забезпечити високий рівень задоволення потреб громадян у повноцінному оздоровленні та лікуванні. Це пояснюється як недостатнім розвитком інфраструктури, так і низькою якістю послуг, що надаються в багатьох рекреаційних закладах. Для подолання цих викликів необхідно впроваджувати нові технології, залучати кваліфікованих фахівців та інвестувати в модернізацію існуючих санаторно-курортних комплексів.

Ще одним важливим питанням є охорона і відновлення рекреаційних ресурсів. Багато природних об'єктів страждають від перевантаження або недостатньої уваги з боку відповідальних органів. Недостатня екологічна відповідальність та слабкий контроль за використанням природних ресурсів призводять до їх деградації, що загрожує якості та доступності рекреаційних послуг у майбутньому.

Водночас, правильно організований рекреаційний комплекс має потенціал стати не лише інструментом задоволення соціальних потреб населення, але й важливим джерелом національного доходу. Ефективне використання рекреаційних ресурсів здатне забезпечити суттєві економічні надходження, стимулювати створення нових робочих місць і сприяти регіональному розвитку.

Таким чином, Україна має всі можливості для того, щоб її рекреаційний комплекс став не лише інструментом оздоровлення населення, але й важливою складовою економіки країни. Для цього необхідно зосередитися на модернізації інфраструктури, покращенні якості послуг, екологічній стійкості та впровадженні сучасних стандартів у сфері туризму й оздоровлення.

Відповідно до проведеного аналізу розвитку рекреаційного туризму в Україні, та пошуку найбільш сприятливих умов для відпочинку в сучасних умовах нами було запропоновано бізнес-план створення глемпінгу в Волинській області.

Ідеєю бізнес-проекту є створення рекреаційного центру (глемпінгу) «Folk-glamping», основною діяльністю якого є надання послуг в сфері відпочинку на природі, серед дубового лісу на березі озера з виглядом на культурну спадщину – замок Радзивілів. Це повільний туризм, усамітнення, спілкування з родиною, дітьми, можливість поєднувати роботу та відпочинок. Такий від туризму сприяє відновленню психо-емоційного стану.

Обсяг первинних інвестицій становить 2604,4 тис.грн. Інвестиційні витрати спрямовані на придбання п'яти глемпів та обладнання для них, облаштування території, закупівлю чанів та басейну, початкові маркетингові витрати. Для реалізації проекту використані власні кошти власника глемпінгу. Склад працівників: директор, адміністратор, прибиральниця та два менеджери то території.

Планування завантаженості рекреаційного центру (глемпінгу) відбувалось з врахуванням сезонності: зростання обсягу зайнятості глемпів у літній період та свята .

Плановий річний рівень виручки від відпочинку гостей в глемпах становить 2899,5 тис. грн., а також приблизно 290 тис. грн від продажу супутних послуг (оренда чану, басейну). Річна сума витрат рекреаційного центру (глемпінгу), пов'язаних з його діяльністю за розрахунками становитиме 1210,1 тис. грн. Проведені розрахунки свідчать, що річна сума чистого прибутку від ведення діяльності глемпу становить 1756,1 тис. грн. При умові запланованої завантаженості глемпів рівень рентабельності діяльності становитиме 55,1%, а окупність початкової суми інвестицій становитиме 1,48 років.

Рекреаційний центр (глемпінг) має значні переваги, такі як унікальне розташування в живописному лісовому місці з видом на озеро і замок

Радзивіллів, комфортабельні будиночки з чанами на терасі, спеціалізовані програми для психо-соціального та емоційного відновлення та ефективну маркетингову стратегію. Проте існують слабкі сторони, такі як сезонність та обмежена доступність, а також конкуренція в цій галузі.

Для успішного розвитку рекреаційний центр має зосередитися на розширенні спектру своїх послуг, щоб задовольняти потреби різних категорій відвідувачів. Важливо встановлювати тісну співпрацю з місцевими жителями, туристичними агентствами та іншими партнерами, що сприятиме залученню більшої кількості клієнтів і підвищенню популярності центру.

Крім того, особливу увагу слід приділити екологічним і економічним факторам, які можуть становити потенційні загрози для стабільного функціонування закладу. Успіх залежить від здатності управління ефективно використовувати наявні сильні сторони та можливості, водночас працюючи над усуненням слабких місць і мінімізацією ризиків. Інноваційний підхід до організації роботи, екологічна відповідальність, а також стратегічне планування допоможуть рекреаційному центру не лише адаптуватися до змін, а й випереджати очікування відвідувачів, зміцнюючи свої позиції на ринку.

Такий комплексний підхід дозволить створити конкурентоспроможний та стійкий до викликів заклад, який буде привабливим як для місцевої громади, так і для туристів.

10.02.2025

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України “Про туризм” від 15.09.1995 р. No 324/95 – ВР (зі змінами та доповненнями) / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1995. No 13. Ст. 101. 25 с.
2. Андропов О.М. Стан рекреаційного комплексу України // Економіка і Екологія, 2005, No 24.
3. Бабінова, Т. О. "Теорія і практика рекреації." Харків: Видавництво "Основа", 2016.
4. Барвінок Н. В., Барвінок М. В. Вплив російсько-української війни на туризм в Україні та перспективи його розвитку в майбутньому. The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2022. С. 24-32. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-4>
5. Бейдик О.О., Новикова В.І. Перспективи розвитку регіональної рекреації та туризму на період до 2010 р. // Туристично-краєзнавчі дослідження. Випуск 5. - К.: Інститут туризму Федерації профспілок України, 2004. - С.167-178.
6. Бейдик В.Ф. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування: [монографія] / В.Ф. Бейдик. - К.: Київський університет, 2001. - 395 с.
7. Биркович В.І Тенденції та перспективи розвитку туристично-рекреаційної галузі в Закарпатській області // Стратегічні пріоритети (дар). – 2009. – No2. – (11) с. 218-224.
8. Безуглий І. В. Напрями вдосконалення територіальної організації регіональної рекреаційно-туристичної системи / І. В. Безуглий // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – No 8 (75). – С. 93–97.
9. Вуйцик О. І. Рекреаційно-туристичний комплекс: питання термінології /О. І. Вуйцик // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2012. – Вип. 3 (46). –Ч. 2. – С. 39–44.

10. Гудзь П. В. Економічні проблеми розвитку курортно-рекреаційних територій / П. В. Гудзь. – Донецьк: ІЕПД НАН України; Юго-Восток, Лтд, 2001.– 270 с.
11. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону :монографія / за заг. ред. В. Г. Герасименко. Одеса: ОНЕУ, 2016. 262 с.
12. Жученко В. Розвиток туристсько-рекреаційної діяльності на Україні: передумови та перспективи // Регіональні перспективи. - 2001. - №1 (14). – С. 34-38.
13. Зарихта Дмитро. Глемпінг: перспективи розвитку в Україні. Природничі і гуманітарні науки. Актуальні питання: Матеріали IV Міжнародної студентської науково-технічної конференції / Тернопіль: Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя (м.Тернопіль, 28-29 квітня 2021 р.), 2021. С251-252.
14. Іванух І., Данилишин Б. Природно-ресурсний потенціал України і шляхи підвищення його використання // Економіка України. – 2008. – №1. – с. 36-38.
15. Кифяк В.Ф. Сфера рекреації та туризму як складова регіональної економічної системи // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – №1.– с. 116-119.
16. Кифяк В. Ф. Методи та принципи формування територіальних рекреаційних систем // В. Ф. Кифяк // Вісник ДІТБ. – 2013. – № 17. – С. 51–54.
17. Коваль, М. М. "Рекреаційний туризм: економічні та соціальні аспекти." Одеса: "Промінь", 2017
18. Коваленко, Н. І. "Рекреаційний туризм: теорія і практика." Львів: "Літературна спадщина", 2019
19. Лозова, С. А. "Сучасні тенденції рекреаційного туризму." Дніпро: "Дніпрокнига", 2016
20. Мацола В. І. Рекреаційно-туристичний комплекс України: навч. Посіб.Для студентів вузів/ Мацола Василь Іванович - Л.: [б. в.], 1997. - 259 с.
21. Масляк П.О. «Рекреаційна географія» Навчальний посібник. - К.:Знання, 2008. - 343 с.

22. Новикова В.І. Рекреаційні ресурси: місце в рекреаційній споживчій діяльності, класифікація, проблеми паспортизації та реєстрації /В.І. Новикова //Туристично-краєзнавчі дослідження: Збірник наукових статей. - К.: Інститут туризму ФПУ, 2007. - Випуск 7. - 130-136 с.
23. Павленко, А. І. "Основи туристичного бізнесу." Львів: "Афіша", 2014.
24. Підхомний, О. В. "Основи рекреаційного туризму." Київ: "Університетське видавництво", 2018.
25. Петров, Андрій. "Глемпінг: новий тренд у європейському туризмі". Журнал туризму, №5, 2021, с. 45-50
26. Петренко, М. В. "Туризм та рекреація: концепції та практики." Львів: "Техніка", 2019
27. Сажнєва Н. Значення рекреаційних передумов у формуванні територіальних рекреаційних систем // Сучасна географія та навколишнє природне середовище: Зб. Наук. Праць. - Вінниця: Рекламна Агенція «Старт Трек», 1999. - 83-84 с.59
28. Смаль І.В. Рекреація і туризм: короткий тлумачний словник термінів і понять / Ніжинський державний університет ім. М. Гоголя. – Ніжин: Вид-во НДУ ім. Гоголя, 2006. – 80 с.
29. Стеченко Д.М. Наукові аспекти економічної діагностики природно-рекреаційного потенціалу регіону // формування ринкових відносин в Україні. –2010. – No1. – с. 136-139.
30. Стафійчук В.І. Рекреологія. Навчальний посібник. - К.: Альтпрес, 2006.- 264 с.: картосхеми 15.
31. Уварова Г. Рекреаційно-туристичний потенціал України// Географія та основи економіки в школі. – 2008. – No2. – с. 29.
32. Харічков С. К. Регіональна парадигма цільової програми розвитку рекреації та туризму / С. К. Харічков, І. М. Дишловий, С.Г. Нездоймінов //Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – No 2. – С. 221–230.
33. Фоменко Н.В. «Рекреаційні ресурси та курортологія» К.: Центр навчальної літератури, 2009. - 312 с.

34. Шевченко, В. А. "Рекреаційний туризм: теоретичні основи та практика." Київ: "Наукова думка", 2021.
35. Яковенко, І. В. "Оздоровчий туризм: теорія і практика." Чернігів: "Сіверський центр", 2015
36. Національна туристична організація України Аналітичний звіт з науково-дослідної роботи «Аналітичне дослідження втрат туристичної індустрії від війни в Україні» Київ — 2023 с.105
37. Robertson R. W. (2016) [The relationships between leisure and happiness] World leisure journal. Vol. 58. Issue 4. pp. 242–244. doi: 10.1080/16078055.2016.1225880.
38. Шпак Л. О., Економічні передумови державного регулювання розвитку регіонального туристично-рекреаційного комплексу// Ефективна економіка № 9, 2011
39. Що таке глемпінг та де його шукати в Україні.[Електронний ресурс]. 2020. URL: <https://veterdoit.com/shcho-take-hlempinh-ta-de-yoho-shukaty-v-ukraini/>
40. <https://glamping.com.ua>
41. П'ять зірок для намету. Що таке глемпінги і де їх знайти в Україні. Фокус: вебсайт. URL: <https://focus.ua/uk/ukraine/487738-pyat-zvezd-dlya-palatki-chto-takoe-glempingi-i-gde-ih-najti-v-ukraine>.
42. Статистичний щорічник України за 2010 рік / Державний комітет статистики України / [за ред. О.Г. Осауленка]. К.: Консультант, 2011. 560 с.